

Kirkkolaulupäivät Valamossa vuonna 1929 taitekohtana suomenkielisen ortodoksisen musiikkitoiminnan kehittämisessä

Maria Takala-Roszczenko

Suomen ortodoksinen kirkko kuului 1900-luvun alussa omana hiippakuntaan Venäjän ortodoksiseen kirkkoon.¹ Venäläistä alkuperää oli myös kirkon liturginen musiikki. Ortodoksinen kirkkolaulu maassamme perustui 1800-luvun lopun pietarilaiseen käytäntöön, niin sanottuun Hovikapellan sävelmistöön yksinkertaisine neliäänisine harmonioineen (Harri 2013, 35–43). Näihin sävelmiin sovitetut tarpeellisimmat liturgiset nuottikirjat julkaistiin suomen kielellä vuosisadan vaihteessa², mutta muutamia yksittäisiä suomenkielisiä seurakuntia lukuun ottamatta kirkoissa laulettiin pääasiassa kirkkoslaavin liturgisella kielellä (S-w 1906, 10–11). Kirkkolaulusta olivat yleensä vastuussa lukkareina toimineet pappiskandidaatit, joiden koulutus perustui pappiseminaarin tarjoamiin musiikillisiin perusvalmiuksiin.³ Suurimmissa seurakunnissa, kuten Viipurissa ja Helsingissä, toimi myös koulutettuja kuoronjohtajia, mutta muualla lauloi lukkari yksin tai kirkkokuoron kanssa. (Takala-Roszczenko 2019, 232–236.)

Kun sosialistinen vallankumous puhkesi vuonna 1917, Suomen ortodoksien yhteydet Venäjälle heikkenivät äkillisesti. Juuri itsenäistyneessä Suomen tasavallassa ortodoksien asema oli venäläisyyden leiman takia vaikea (Kemppi 2016, 58–60). Valtiovalta edisti ortodoksisen kirkon suomalaistamista tukemalla kirkon hallinnon järjestämistä Paasikiven hallituksen 26.11.1918 antamalla asetuksella sekä rahoittamalla suomenkielistä pappiskoulutusta Sortavalassa (Noke-lainen 2010, 118–122, 130–176). Vuoden 1918 asetus (§ 185) myös edellytti seurakunnan enemmistökielen käyttöön ottoa jumalanpalveluskielenä (Hämynen 1995, 110).⁴

¹ Ortodoksisesta kirkosta käytettiin 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla pääsääntöisesti nimeä *kreikkalaiskatolinen*. Tässä artikkelissa pitäydytään käytännöllisyyden vuoksi termissä *ortodoksinen*. Termeihin liittyvistä käytännöistä ks. Kemppi 2016, 36–39.

² *Pyhän isämme Johannes Kryostomon liturgia* (1894) sekä *Öinen juhlapalvelus eli vigiiliat* (I osa 1899 ja II osa 1905).

³ Lukkari-nimitystä käytettiin aina vuoteen 1953 saakka, jolloin viralliseksi nimekkeeksi tuli kanttori. Hirvonen 1992, 56.

⁴ Suomi oli enemmistökielenä pääasiassa Karjalan hiippakunnassa eli Pohjois- ja Raja-Karjalan alueella. Kirkkokunnan toisessa, Viipurin hiippakunnassa eli Etelä-Karjalan, Karjalankannaksen ja Suomenlahden rannikon seurakunnissa jumalanpalveluskielenä säilyi edelleen kirkkoslaavi, joskin paine toimittaa jumalanpalveluksia myös suomen kielellä kasvoi 1920-luvun loppua kohden.

Ortodoksisen kirkon muuttunut asema Suomessa heijastui moniin prosesseihin 1920–1930-luvuilla.⁵ Vuodesta 1925 alkaen kirkkoa johtanut virolais-syntyinen arkkipiispa Herman (Aav, 1878–1960) piti kirkkolaulua yhtenä niistä keinoista, joilla saattoi vahvistaa kirkon yhtenäisyyttä ja elinvoimaisuutta. Vieraillessaan paimenmatkoillaan seurakunnissa hänellä kuitenkin heräsi huoli suomenkielisen laulun tasosta. *Karjala*-lehden (nro 321/1928, 8) haastattelussa marraskuun 25. päivänä 1928 hän totesi ortodoksisen kirkkolaulun olevan yleensäkin ”huonolla kannalla”. Syntyi ajatus kuorolaulutapahtuman järjestämisestä. Sen seurauksena ensimmäiset suomenkieliset ortodoksiset kirkkolaulupäivät järjestettiin 29.–30. kesäkuuta 1929 Laatokan Valamon luostarissa. Ne käynnistivät ortodoksisen laulupäivien edelleen jatkuvan perinteen.⁶

Tarkastelen tässä artikkelissa vuoden 1929 kirkkolaulupäiviä suomenkielisen ortodoksisen kirkkolaulun kehittämisen näkökulmasta. Tavoitteeni on selvittää, miten ensimmäiset kirkkolaulupäivät käytännössä toteutettiin ja millainen vaikutus niillä oli kirkolliseen musiikkitoimintaan niitä seuranneiden vuosien aikana. Mitä musiikillisia kehittämisalitteita laulupäivien yhteydessä esitettiin? Millaisilla toimenpiteillä aloitettiin vastattiin? Artikkelini tarkoitus on esittää uutta tietoa ortodoksisen kirkkomusiikin vaiheista Suomessa ja samalla täydentää suomalaisten kirkkolaulupäivien tutkimusta tuomalla mukaan luterilaisten laulupäivien rinnalla kehittyneen ortodoksisen perinteen.

Ortodoksisen kirkkolaulupäivien varhaisvaiheita ei ole aiemmin selvitetty yksityiskohtaisesti eikä niitä koskevaa arkistoaineistoa ole hyödynnetty tieteelliseen tutkimukseen. Vuoden 1929 laulupäiviin on lähinnä vain viitattu (esim. Merras 1985, 55, 81; Koukkunen 1982, 49–50; Kilpeläinen 2000, 380), ja nämäkin viittaukset perustuvat raportointiin, joka julkaistiin tapahtuman jälkeen *Aamun Koitto* -lehdessä (nro 13–14/1929, 143–148). Kirkkolaulupäivien taustalla ollutta maallista laulujuhlaperinnettä Suomessa ja Virossa on sen sijaan tutkittu enemmän (esim. Pajamo 2015; Rantanen 2013, 61–84; Smeds & Mäkinen 1984). Smeds ja Mäkinen (1984, 99–103) käsittelevät myös luterilaisia kirkkolaulupäiviä, jotka on mahdollista nähdä esikuvana ortodoksisille laulupäiville.

⁵ Sotienvälistä kautta sävytti osin ulkopuolisen paineen aikaansaama ihanne suomalaisen yhteiskuntaan sulautuvasta kirkosta, mikä ei kuitenkaan ollut täysin ongelmaton. Kansallistamisen hengessä muun muassa riisuttiin kirkkorakennuksia ja -interiöörejä venäläisyyteen assosioiduista ilmeestä. Kirkkoja myös takavarikoitiin. (Kemppi 2016.) 1920-luvun puolivälissä ajettiin sisään kalenteriuudistus, jolla ortodoksinen kirkko siirtyi vanhasta juliaaniseen ajanlaskusta gregoriaaniseen. Monessa seurakunnassa muutos aiheutti vastarintaa, ja luostareissa, kuten Valamossa, vastustus tukahdutettiin karkottamalla munkkeja pois Suomesta. (Frilander 1997, 93–95.)

⁶ Ortodoksisia kirkkolaulupäiviä on vuoteen 2019 mennessä järjestetty 18 kertaa. Ennen talvisotaa pidettiin neljät suomenkieliset laulupäivät: Valamossa 1929 ja 1930, Valamossa ja Konevitsan luostarissa 1933 ja Suistamolla 1936. Seuraavat, järjestyksessään 19. ortodoksiset kirkkolaulupäivät järjestetään 15.–17.5.2020 Joensuussa.

Artikkelini tuo esiin lähdeaineiston, jonka tärkeimmät asiakirjat ovat ortodoksisen kirkon arkkipiispan kanslian arkistossa Kuopiossa.⁷ Kirkkolaulupäiviä koskeva aineisto käsittää Karjalan hiippakunnan kuuteentoista seurakuntaan lähetetyn, 5.11.1928 päivätyn kiertokirjeen (nro 269–284) vastauksineen sekä 28.2.1929 kirjoitetun kiertokirjeen (nro 139–167), jolla kerättiin vastauksia kirkkokunnan kaikista 29 seurakunnasta.⁸ Aineistoa täydentävät seurakuntiin lähetetyt laulupäivien valmisteluvaliokunnan kyselyt vastauksineen. Näille lähteille perustuu myös laulupäivistä tehty raportti kirkon julkaisemassa nelivuotiskatsauksessa (*Suomen kreikkalaiskatolinen kirkkokunta* 1935, 55–60) sekä arkkipiispa Hermanin koonti kirkkolaulun tilasta *Aamun Koitossa* (1930, 34–36). Ensimmäisten laulupäivien vaikutuksia puolestaan valottavat niitä seuranneiden laulupäivien aineistot, vuosina 1929 ja 1932 pidettyjen papiston veljeskokousten pöytäkirjat sekä vuonna 1932 järjestetyn lukkarikurssin asiakirjat.⁹ Tarkasteluni perustuu historian tutkimukselle ominaiseen lähteiden etsimiseen, järjestämiseen ja analyttiseen lukemiseen tapahtumien kulun selvittämiseksi ja erilaisten puheenvuorojen arvioimiseksi tarkasteltavan aiheen kontekstissa.

Laulujuhla-aate ortodoksisen laulupäivien taustalla

Arkkipiispa Hermanin aloite ortodoksisen kirkkolaulupäivien järjestämiseksi lähetettiin 5. marraskuuta 1928 Karjalan hiippakunnan seurakuntiin. Kiertokirjeen (269–284/1928) laatimisen toimeksi saanut yli diakoni Leo Kasanskij kuvasi siinä arkkipiispan tavoitetta seuraavasti.

[H]änen Korkea-arvoisuutensa Herra Arkkipiispa Herman katsoo uskonnollemme erittäin tärkeäksi ja hyödylliseksi, että Kirkkomme kaikki voimat esiintyisivät joskus uskovaisten edessä koko loistossaan ja mahtavuudessaan. [...] Arkkipiispa on ajatellut koettaa järjestää Valamossa ensi vuoden kesäkuussa juhlallisen suomenkielisen jumalanpalveluksen mahdollisuuden mukaan Karjalan hiippakunnan kaiken papiston ja kaikkien kuorojen ottaessa siihen osaa.¹⁰

Laulupäiväaloitteessaan arkkipiispa Herman otti mallia Suomessa ja synnyinmaassaan Virossa jo vakiintuneesta kansallisten laulujuhlien perinteestä. Viro-

⁷ Suomen ortodoksisen arkkipiispan kanslian arkistosta käytetään jatkossa lyhennettä SOAKA.

⁸ SOAKA F 19, kirjeistösarja Fb 4. Karjalan hiippakunnan muodostivat vuonna 1928 Ilomantsi, Joensuu, Kitelä, Korpiselkä, Kuopio-Savonlinna, Käkisalmi, Mantsinsaari, Palkeala, Pitkäranta, Salmi, Sortavaala, Suistamo, Suojärvi ja sen Annantehdas, Tiurula ja Viinijärven Taipale. Viipurin hiippakuntaan taas kuuluivat Helsinki, Turku, Kotka, Hamina, Hämeenlinna, Vaasa, Petsamo, Viipuri, Lappeenranta, Terijoki, Raivola, Uusikirkko-Kaukjärvi ja Kyyrölä (*Kreikkalaiskatolisen kirkon kalenteri* 1928, 54–56.)

⁹ SOAKA F 19, 23 Fb 2; Suomen ortodoksisen kirkollishallituksen arkisto (jatkossa SOKHA), F 490 Fc 2.

¹⁰ SOAKA F 19 Fb 4.

laisen laulujuhla-aatteen taustalla oli 1840-luvulta kehittynyt kansallinen liikehdintä, jossa kuorolaulu nähtiin kasvatuksellisesti ja isänmaallisesti merkittävänä toimintana. Ensimmäiset yleisvirolaiset laulujuhlat järjestettiin vuonna 1869. (Rantanen 2013, 65.) Arkkipiispa Herman oli vielä Virossa ollessaan suunnitellut erityisten ortodoksisten laulupäivien järjestämistä. Vuodelle 1923 suunnitellut juhlat olivat kuitenkin peruuntuneet sen myötä, että hänet valittiin arkkipiispaksi Suomeen. (Purmonen 1986, 26.) Joulukuussa 1925 Herman kuvaili *Aamun Koitossa* (nro 23–24/1925, 228) kuitenkin suunnitelmiansa toteutuneen Pärnussa ”äskettäin vietettyjen” laulujuhlien myötä.¹¹ Tapahtuma oli hänen mukaansa koonnut 400 laulajaa ja yli 20 000 kuulijaa.

Asetuttuaan Sortavalaan, Suomen ortodoksisen kirkon hallinnolliseen keskukseseen, Herman sai tutustua suomalaiseen laulujuhlaperinteeseen. Laulujuhla-aate oli vakiintunut Suomessa 1890-luvulle mennessä. Rantasen (2013, 72) mukaan laulu- ja soittojuhlista oli tullut ”suomalaisen kansallistunnon representaatioiden vaikuttavin julkinen ilmaus” ja niiden yhteydessä juurrutettiin osallistujiin kansallisen erityislaatuisuuden tunteita. Erityisesti Karjalassa järjestettyjen laulujuhlien merkitys oli erityisen keskeinen karelianismin ja kansallisromanttikan lävistämälle laulujuhla-aatteelle (Rantanen 2013, 73). Arkkipiispa Herman sai omakohtaisen kosketuksen laulujuhliin Sortavalassa vuonna 1926 Kansanvalistusseuran järjestämällä laulujuhlilla, joiden päätoimikuntaan hänet kutsuttiin (Purmonen 1986, 50).

Suomalaisten laulujuhlien kansallishenkinen ohjelmisto ei ollut suoranaisesti uskonnollista, vaikka siihen sisältyikin lähes poikkeuksetta luterilaisia virsiä (Rantanen 2013, 79). Sellaisenaan ne olivat siis avoimia myös laulaville ortodokseille. Tutkimuksissa ei ole kuitenkaan osoitettu monenkaan ortodoksikuoron osallistuneen tapahtumiin, poikkeuksena Terijoen kirkkokuoro, joka otti osaa vuoden 1910 Terijoen laulujuhliin (Pajamo 2015, 56). Syyksi voi arvella kuoro toiminnan paikkakunnittain heikkoa tilaa,¹² mutta myös kielimuuria, sillä 1900-luvun alkuvuosina useimpien ortodoksisten kuorojen laulupertuaari koostui pitkälti vielä kirkkoslaavinkielisestä ohjelmistosta.

On hyvin mahdollista, että kipinä ortodoksisten laulupäivien järjestämiseen syntyi Tampereella vuonna 1927 järjestetyistä valtakunnallisista luterilaisista kirkkolaulupäivistä. Luterilaiset kirkkolaulupäivät nousivat tarpeesta parantaa jumalanpalveluslaulun tilaa, ja ohjelma rakentuikin jumalanpalvelusten, laulajaisten ja esitelmien varaan. (Smeds & Mäkinen 1984, 99–103.) Ei ole kuitenkaan tietoa, osallistuiko näille päiville edustajia ortodoksisesta kirkosta.

Kirkkolaulupäivien organisointi käynnistyi kyselyllä

Kirkkolaulupäivien valmisteluihin ryhdyttiin keräämällä perustietoja Karjalan hiippakunnan kirkkokuoroista eli kirkkolaulutoiminnasta kaikissa kuudessatoista

¹¹ Arkkipiispa ei kerro Pärnun juhlien tarkkaa ajankohtaa.

seurakunnassa. Laulupäiväaloitteen sisältäneessä kiertokirjeessä (nro 269–284, 5.11.1928) pyydettiin seurakunnan esimiehiä vastaamaan, oliko paikallinen kuoro halukas osallistumaan yhdistettyjen kuorojen lauluun, ja esittämään toiveen kesäkuisen tapahtuman tarkemmaksi ajankohdaksi. Lisäksi tuli toimittaa tiedot kuoron kokoonpanosta (laulajien määrä, ääniryhmät, kuoron johtaja) ja sen tuntemasta suomenkielisten kirkkolaulujen repertuaarista nimikeluettelona.

Kirkkolaulutoiminnasta ei aiemmin ollut kerätty täsmällistä tietoa. Seurakunnan hallinnon pöytäkirjoissa ja vuosikertomuksissa, toisinaan myös piirinvalvojen vuosiraporteissa, kirkkolaulua oli käsitelty yleensä varsin yleisellä tasolla. Nyt laulupäiviä valmisteltaessa kerättiin seurakunnista yksityiskohtaista tietoa, jonka pohjalta niin itse tapahtuman kuin muidenkin toimenpiteiden suunnittelu tuli mahdolliseksi.

Aloite kirkkolaulupäivistä otettiin myönteisesti vastaan. Kuudestatoista seurakunnasta ilmoittautui kaikkiaan 13 kuoroa mukaan, yhteensä 179 laulajaa (kuva 1). Tämä ei kuitenkaan suoranaisesti kuvannut kirkkokuorojen tilaa seurakunta-arjessa, vaan mukaan pyrittiin kokoamaan laulajia niistäkin seurakunnista, joissa ei ollut vakituista kuorotoimintaa. Näin esimerkiksi Ilomantsissa, jossa kirkkoherra Simeon Okulovin mukaan (vastaus nro 275, 14.11.1928) lauloivat ”silloin tällöin tilapäisesti kirkkoon kokoontuneet laulajat” kirkkoherran itsensä, lukkari Skorodumovin tai tavallisimmin neiti Maikki Tarasheimon johdolla. Myöskään Korpiselässä (nro 279) ei kuorotoiminta ollut vakiintunutta, kuten ei Palkealassakaan, jossa virkaa tekevän lukkari Sergei Anninskin mukaan (nro 284, 27.11.1928) ”laulua harrastavat henkilöt, vain suurina pyhinä, tulevat avustamaan laulussa”. Mainitut kuorot kuitenkin halusivat osallistua laulupäiville. Suojärvelläkään ei pastori Leo Homasen vastauksen mukaan (nro 272, 24.12.1928) ollut kuoroa, mutta toiveissa oli innostaa ortodoksiopettajia ja laulunharrastajia tapahtuman yhteiskuoroon.

Kolmesta seurakunnasta, Käkisalmesta, Suojärven Annantehtaalta ja Tiurulasta, tapahtumaan ilmoittautui vain papisto eli Johannes Anninskij, Aleksander Karpin ja Nikolai Sotikov. Heidän tarkoituksensa oli todennäköisesti osallistua jumalanpalveluksen toimittamiseen arkkipiispan kutsun mukaan. Jostain syystä papit eivät maininneet seurakunnissaan työskenteleviä lukkareita, Mikael Iltonovia (Annantehdas), rouva Aleksandra Varfolomejevia (Käkisalmi) ja Anastasia Harlamovia (Tiurula). (*Kreikkalaiskatolisen kirkon kalenteri* 1928, 54, 56.) Kahden viimeisen kohdalla mahdollisena syynä oli heidän väliaikainen statuksensa: naisina heitä ei voitu nimittää virallisesti lukkarin virkaan.¹² Annantehtaan pastori Karpin (nro 275, 27.11.1928) kertoi, että jumalanpalveluksissa lauloi pääasiassa kansakoululaisia, jotka eivät ”teknillisesti pystyisi ottamaan osaa kehitty-

¹² Käsitystä kuorojen täydellisestä puuttumisesta, jolle perustuu esimerkiksi Junkkarin (1997, 79) maininta ortodoksisesta kirkkokuorolaulusta ensimmäisen kerran kuultuna Sortavalassa vuonna 1901, voi tosin pitää väärinymmärrykseen perustuvana.

¹³ Lukkarit ja kanttorit luettiin Suomen ortodoksisessa kirkossa osaksi alemppaa papistoa aina 1970-luvulle asti, minkä takia naiset saattoivat toimia vain virkaa tekevinä.

neimpien yhdistettyjen kuorojen lauluun”. Tiurulan rovasti Sotikov puolestaan totesi vastauksessaan (nro 282, 22.12.1928), ettei seurakunnassa ollut lainkaan kuoroa. Käkisalmen poisjääntiin annettiin syyksi kirkkokuoron hajoaminen. Rovasti Anninskij ei selostuksessaan (nro 269, 4.12.1928) eritelletty hajoamisen syytä, mutta antoi implisiittisesti ymmärtää, että tilanteen taustalla oli jumalanpalveluskielen muutoksen aiheuttama kriisi, jota selviteltiin Käkisalmissa pitkälle 1930-luvulle saakka (vrt. *Aamun Koitto* 6/1933, 47). Aiempi kuoro oli laulanut ainoastaan kirkkoslaavin kielellä, eikä se kyennyt jatkamaan toimintaansa jumalanpalvelusten muututtua kokonaan suomenkielisiksi eikä myöskään osallistumaan suomenkielisiin kirkkolaulupäiviin.

Karjalan hiippakunnan kuoroissa lauloi kyselyn perusteella vakituisesti enimmillään 26 ja vähimmillään kuusi henkeä. Koska vakiintunut jumalanpalvelusmusiikki perustui 1800-luvun venäläiseen neljääniseen kuorolauluun, joka lähes sellaisenaan oli sovitettu suomen kieleen (vrt. Harri 2013), laulajia tarvittiin ihanteellisesti ainakin yksi kuhunkin neljään ääneen. Tämä toteutui kaikissa kuoroissa – Mantsinsaaren (nro 276) kuorossa tenoria lauloivat tosin naiset ja Palkealassa (nro 284) puuttuvaa alttoa lauloi miespuolinen lukkari Anninskij.

Seurakunta	Kuoron jäsenet	Äänet	Johtaja
Ilomantsi	Tilapäinen kuoro, 13	S 6, A 4, T 1, B 2	Kirkkoherra Simeon Okulov (lauluharj.), lukkari Nikolai Skorodumov ja neiti Maikki Tarasheimo (jumalanpalv.)
Joensuu	12	S 6, A 2, T 1, B 3	Lukkari Aleksander Smirnoff ja opiskelija Serafim Fiilin
Kitelä	25	S 14, A 4, T 2, B 5	Lukkari Mihail Musovski
Korpiselkä	Tilapäinen kuoro, 16	S 6, A 3, T 3, B 4	Ei vakituista johtajaa
Mantsinsaari	26	S 10, A 7, T 5 (naisia), B 4	Pastori Elias Kotshetow
Palkeala	Tilapäinen kuoro, 6	S 3, T 1, B 2; miespuolinen lukkari laulaa alttoa	V.t. lukkari Sergei Anninskij
Pitkäranta	15	S 7, A 4, T 2, B 2	Kirkkoherra Vladimir Pevtsow
Salmi	23	S 12, A 5, T 3, B 3	Diakoni Petr Fedosejev
Savonlinna-Kuopio	9	S 4, A 3, T 1, B 1	Lukkari Tihon Tscherednikov
Sortavala	19	S 9, A 5, T 1, B 4	Pastori Aleksanteri Kasanski ja lukkari Georg Iltonoff
Suistamo	6	S 2, A 2, T 1, B 1	Lukkari Beläjev [Belajev] (jumalanpalv.) ja rouva Spiridonoff (lauluharj.)
Suojärvi	Ei varsinaista kuoroa	-	Ei varsinaista lukkaria
Taipale	Tilapäinen kuoro, 8–9	S 4–5, A 2, T 1, B 1	Lukkari Viktor Hentunen

Ensimmäisille kirkkolaulupäiville 1929 ilmoittautuneet kuorot.

Kuorot olivat kokoonpanoltaan naisvoittoisia: sopraanoja eli melodian laulajia oli kaikissa kuoroissa muita ääniä enemmän.

Kyselyyn vastanneilta pyydettiin myös tarkkaa luetteloa suomenkielisistä teoksista, jotka kuoro osasi laulaa – niin painettujen kuin käsinkirjoitettujenkin nuottien osalta. Seurakuntien raportit paljastivat käytössä olleen lauluaineiston keskittyneen julkaistuun materiaaliin. Kaikki kuorot tunsivat ”yksinkertaiset veisut” painetuista *Liturgia*- ja *Vigiiliat*-kirjoista eli suomen kieleen sovitetun jumalanpalvelusten perusaineiston.¹⁴ Lisäksi luettiin veisuja, jotka oli julkaistu kirjojen liitteinä. Näillä säveltäjiensä tai sävelmiensä nimillä tunnetuilla veisuilla saatiin vaihtelua liturgian ja vighilian pysyviin osiin. Ahkerimmassa käytössä, kaikkien 11 kuoron ohjelmistossa, näistä oli vighilian ehtoopalvelusosassa laulettava *O Jeesus Kristus* Dvoretskin säveltämänä¹⁵ sekä liturgian II antifonina laulettu psalmi 145 (146) Poluektovin sävellyksenä¹⁶, Bortnjanskin *Kerubiveisu* (nro 7)¹⁷, Simonin luostarin *Kerubiveisu*¹⁸ ja Starorusskin *Rauhan laupeutta*¹⁹ yhdeksän kuoron ohjelmistossa.

Painettujen kirjojen rinnalla käsinkirjoitettua materiaalia käyttivät Mantsinsaaren, Taipaleen, Sortavalan ja Joensuun kuorot. Tämä tarkoitti vielä julkaisemattomia, mahdollisesti paikallisesti tehtyjä sovituksia suomen kieleen. Kyselyn perusteella venäläiset säveltäjät kuten Dimitri Bortnjanski ja Aleksandr Arhangelski olivat käytetyimpien joukossa.²⁰ Kuoroista edistyneimmällä eli Sortavalan tuomiokirkon kuorolla vaihtoehtoisten sävellysten kirjo oli muita huomattavasti runsaampi.²¹ Myös Savonlinnan–Kuopion rovasti Johannes Sotikov luetteli vastauksessaan (nro 281, 10.12.1928) pitkän listan sävellyksiä, muun muassa seitsemän eri versiota *Kerubiveisusta*, mutta nämä kaikki osattiin ”venäjän kielellä” eli kirkkoslaaviksi.²² Lisäksi kuorot lauloivat hengellisiä lauluja, joista suosituin

¹⁴ Ks. viite 2. Kirjoista oli julkaistu uudet editiot, *Liturgia neliäänisesti* (3. painos, 1913) sekä *Öinen juhlapalvelus eli vigiiliat I* (2. painos, 1922).

¹⁵ *Öinen juhlapalvelus* 1922, 11–13.

¹⁶ *Liturgia* 1913, 167–173.

¹⁷ *Liturgia* 1913, 191–195.

¹⁸ *Liturgia* 1913, 195–200.

¹⁹ *Liturgia* 1913, 212–223.

²⁰ Joensuun kuoron ohjelmistossa oli Bortnjanskin *Tämä on se päivä*, Arhangelskin *Herra, kuule minun rukoukseni* ja *Herra nyt sinä lasket*, Smolenskin *Suuri ektenia* ja Nosovin *Rauhan laupeutta* nro 1. Taipaleella laulettiin Bortnjanskin *Nouskoon minun rukoukseni* -sävellystä ja Mantsinsaarella *Kerubiveisua* ”starosimonovskij” eli vanhalla Simonin luostarin sävelmällä, joka oli erilainen kuin *Liturgia*-kirjan Simonin luostarin sävelmä.

²¹ Tuomiokirkon kuoron ohjelmistossa olivat muun muassa Bortnjanskin sävellykset *Sinun armosi suojaan*, *Herra, kuka saa vieraila* (ps. 15), *Ambrosiuksen ylistysveisu* nro 1, *Tämä on se päivä* (1. osa), sekä Arhangelskin *Me syntiset ja alhaiset*, *Herra, kuule rukoukseni*, Mironositskin *Autuas on se mies*, Tshaikovskin *Jumalan ainokainen*, ja Musitscheskun *Kerubimein veisu*.

²² *Kerubiveisut* nimettiin säveltäjiensä mukaan: Bortnjanskij nro 5, 6, 7, Alleanov nro 24, Lvovskij, Golizin, Lomakin.

	Savonlinna	Taipale	Korpiselkä	Pitkäranta	Ilomantsi	Mantsinsaari	Suistamo	Kitelä	Joensuu	Salmi	Sortavala	
<i>O Jeesus Kristus, Dvoretškij</i>	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	11
<i>Psalmi 145, Poluektov</i>		x		x	x	x	x	x	x	x	x	9
<i>Kerubiveisu nro 7, Bortnjanskij</i>		x		x	x	x	x	x	x	x	x	9
<i>Kerubiveisu, Simonin luostarin säv.</i>		x		x	x	x	x	x	x	x	x	9
<i>Rauhan laupeutta, Starorusskij</i>		x		x	x	x	x	x	x	x	x	9
<i>Kiitä sieluni Herraa, Nosov</i>			x	x		x	x	x	x	x	x	8
<i>Atuas on se mies, Arhangelškij</i>				x	x	x	x	x	x	x	x	8
<i>Kerubiveisu, Poluektov</i>		x		x	x		x	x	x	x	x	8
<i>Kerubiveisu, Paevel</i>		x		x	x		x	x	x	x	x	8
<i>Sinulle veisaamme, Lebedev</i>		x		x	x		x	x	x	x	x	8

Yleisimmin käytetyt sävellykset kuorojen ohjelmistossa.

oli Viipurin diakoni Petr Akimovin hengellinen sävellys *Oi, kuinka ihanat on asuinsijasi* psalmitekstin mukaelmaan.²³ Korpiselässä laulettiin pastori Aleksanteri Ryttyläisen mukaan (nro 279, 27.11.1928) myös ortodoksisen ohjelmiston ulkopuolista motettia *Herra sun armos ulottuu*.

Kuorokysely paljasti, että lauluaineisto oli Karjalan hiippakunnan kirkoissa varsin yhtenäinen: yksinkertainen pietarilainen sävelmistö muodosti perustan, jota täydennettiin pitkälti samoilla vaihtoehtoisilla veisuilla. Yhdenmukaisuuden taustalla vaikutti suomenkielisen lauluaineiston vielä rajallinen saatavuus. Jumalanpalveluskielen muutoksen myötä vanha kirkkoslaavinkielinen repertuaari oli rajautunut käytön ulkopuolelle, ja kuorolaisten oli pitänyt opetella laulamaan suomeksi. Käkisalmissa tämä oli oletettavasti johtanut kuoron hajoamiseen. Monessa muussa vastauksessa seurakunnan kuoroa kuvailtiin vielä ”alkavaksi ja puutteelliseksi”. Toisaalta suomenkielinen kuorolaulu ei tuntunut kukoista-

²³ Muita hengellisiä lauluja olivat J.N. Lahtisen *Taivaan korkeudessa*, Bortnjanskin *Ken kielin voisi kuvaella* ja B. Jakobovin *Meidän tähden* (Pitkärannan kuoron ohjelmistossa).

van niissäkään pohjoiskarjalaisissa seurakunnissa, joissa jumalanpalvelukset oli toimitettu suomen kielellä jo puolen vuosisadan ajan.²⁴ Niin Taipaleen kuin Ilo-
mantsinkin kuoroja luonnehdittiin tilapäisiksi. Tämä johtui näissä tapauksissa todennäköisesti kuoronjohtajan kykenemättömyydestä kehittää kirkkokuoro-
toimintaa²⁵ tai vaikeuksista koota laulajia.²⁶

Arkkipiispa Herman sai vastaukset kiertokirjeeseen joulukuun 1928 loppuun mennessä. Hän antoi kirkon sisälähetysjärjestölle, Pyhien Sergein ja Hermanin Veljeskunnalle (jatkossa PSHV), tehtäväksi asettaa laulupäiville valmistusvaliokunnan, johon myös itse kuului (*Aamun Koitto* 3/1929). Valiokuntaan kuului lisäksi pastori Aleksanteri Kasanski (1877–1955), joka oli Sortavalan tuomiokirkon kuoron johtaja.²⁷ Valmistelujen toimeenpanevana voimana oli PSHV:n komitean jäsen Konstantin Kononoff. Valiokunta valmisteli laulupäivien ohjelman (kuva 3), toimitti seurakuntiin tarvittavat nuotit ja hoiti muut käytännön järjestelyt. Yhdistetyn kuoron johtajaksi valittiin kirkkokunnan musiikillisesti koulutetuinta papistoa edustanut viipurilainen diakoni, säveltäjä ja sovittaja Petr Akimov (1876–1944).

Kirkkolaulupäivien musiikillinen ohjelma rakennettiin pitkälti kuorokyselyn perustalle. Kuoroille tiedotettu ohjelma (kuva 3) osoittaa, että jumalanpalvelusten perusrunko rakentui *Vigiliat I–II* ja *Liturgia* -kirjojen sisällöille, joita täydennettiin kyselyssä eniten mainintoja saaneilla sävellyksillä.²⁸ Tavoitteena vaikutti olleen kuorojen yhteislaulun toteuttaminen niillä veisuilla, jotka nämä parhai-

²⁴ Jumalanpalveluksia alettiin toimittaa kokonaisuudessaan suomenkielisinä arviolta viimeistään 1880-luvulla Ilo-
mantsin, Taipaleen ja siitä myöhemmin itsenäistyneen Joensuun seurakunnan alueella. (Rimpiläinen 1976, 87.)

²⁵ Ilo-
mantsin kuoroa johtivat muut henkilöt kuin itse lukkarit Nikolai Skorodumov, pääasiassa musikaalinen kirkkoherra Simeon Okulov tai pianisti Maikki Tarasheimo. Toistuvien yskänpuuskien kerrotaan häirinneen sairaalloisen Skorodumovin laulua. (Björn 2006, 105–106.)

²⁶ Taipaleella työskennellyt lukkarit Viktor Hentunen totesi, että paikkakunnalta oli vaikea löytää kuoroon halukkaita laulajia. Ihmisten kerrotaan vastanneen hänen pyyntöihinsä: ”Laula itse, sinullehan siitä maksetaan.” (Patrikainen 2006, 26.)

²⁷ Aleksanteri (Aleksandr) Mihailovitsh Kasanski (Kazanskij) oli kirkon paikallishallinnon johtoon vuosisadan vaihteessa kuuluneen katedraalirovasti Mihail Kazanskin poika. Hän toimi vuosina 1901–14 Stuttgartin ortodoksisessa seurakunnassa. Hänen musiikillinen toimintansa oli hedelmällisintä Sortavalassa (1923–1930), jossa hän toimi pappina sekä pappiseminaarin laulunopettajana (1924–33). Sortavalan Tuomiokirkon kuoron lisäksi Kasanskin kädenjälki näkyi muun muassa liturgisten nuottien suomenkielissä sovituksissa. Vuosina 1930–39 hän toimi Kyyrölän kirkkoherrana ja sodan jälkeen Hämeenlinnassa. (*Suomen ortodoksinen pappiseminaari 1918–1978*, 187.)

²⁸ Tiedoksi annettu ohjelma oli osittain vajaa, eikä lopullista toteutunutta ohjelmaa löydy käsitellystä aineistosta. Ohjelmaluettelon lopussa kuoroja pyydettiin valmistamaan vielä veisuja *Kirkkoveisuja rukoushetkessä ja avioliittoon vihkimisessä* -kirjasta (*Taivaallinen Kuningas* s. 3–4, Bortnjanskin *Kunnia olkoon...* s. 10) sekä *Hautaustoimuksesta* (*Saata, o Vapahtaja* s. 3–9, *Saata, o Kristus* s. 42).

Kirkkolaulupäivien 1929 jumalanpalvelusten ohjelma

I. Iltapalvelus (vigiliat)

Laulettava osuus	Lisätiedot
1. Tropari "O pyhät kilvoittelijat"	Nuottiliturgia, s. 97 Sanojen "Kristillisen Keisarimme" sijaan sana "maamme"
2. Is polla eti despota	**
3. Amen	C-duurissa Sopr[aaano] c, A[lto] e, T[enori] g, B[asso] c.
4. Kiitä, sieluni, Herraa...	P. Nosov, nuottikirja "Vigiliat I", s. 66
5. Suuri ektenia	C-duurissa 1. sopr[aaano] e, 2. sopr[aaano] c, alto g, 1. ten[ori] e, 2. ten[ori] c, basso c.
6. Auataus [Autuas] on se...	A. Arhangelskij, "Vigiliat I", s. 69
7. Pieni ektenia	G-duurissa S[opraano] – h, A[lto] – g, T[enori] – d, B[asso] – g
8. Herra, minä avukseni huudan... stikiiroineen	*
9. O Jeesus Kristus	Dvoretiskij, "Vigiliat I", s. 11
10. Prokiimeni	"Vigiliat I", s. 13–14
11. Anomus-ektenia	F-duurissa, "Vigiliat I", s. 16–17
12. Litaanian stikiira	*
13. Litaanian ektenia	S. Totshiskij, "Vigiliat I", s. 87
14. Amen – Niin myös sinunkin hengelle – Sinun edessäsi, Herra – Amen	G-duurissa
15. Virreelmä-stikiira	*
16. Herra, nut [nyt] Sinä lasket sinun palvelijasi	"Vigiliat I", s. 82
17. Iloitse Jumalan Äiti	M. Strokin, "Vigiliat I", s. 84
18. Olkoon Herran nimi siunattu... Amen	D-duurissa S – a, A – fis, T – d, B – d
19. Jumala on Herra... ja tropari	*
20. Kiittäkää Herran nimeä	A. Arhangelskij, "Vigiliat I", s. 98
21. Ylösousemustroparit	"Vigiliat I", s. 24
22. Amen. Monet himot...	G-duurissa, "Vigiliat I", s. 30
23. Prokiimeni	*
24. Herra armahda. – Amen. – Kaikki, joilla henki on... y.m.	G-duurissa, "Vigiliat I", s. 33–24
25. Nähtyämme Kristuksen ylösousemisen... y.m.	"Vigiliat I", s. 35–41
26. Kanooni: "Kristus, joka korkealla käsivarrella" 5. säv.	"Vigiliat II", s. 183–192. 9:nnen veisuu[n] edellä – "Minun sieluni ylistää Herraa..." ("Vigiliat I" s. 45–46)
27. Amen. – Kaikki joilla henki on... 5. säv.	G-duurissa "Vigiliat II", s. 192–193

28. Kunnia... nyt... Korkeasti siunattu...	"Vigiliat I", s. 47–50.
29. Suuri ylistysveisu	Nuottikirja "Kirkkoveisuja rukoushetkissä", s. 39
30. Hartauden ektenia	F- tai G-duurissa , "Vigiliat I", s. 15
31. Amen.	"Vigiliat I", s. 17
32. Esipaimen siunaa. – Amen. Vahvista, Jumala... y.m.	"Vigiliat I", s. 60–63
33. Is polla eti despota. – Anna, Herra, pitkää ikää...	*
34. Sinulle, o Jumalansynnyttäjä	"Vigiliat I", s. 63
35. Kunnia... nyt... Herra, armahda (3:sti)... Esipaimen siunaa.	
36. Herra armahda (3:sti) No. 1	"Vigiliat I", s. 65
37. Is polla eti despota	C-duuri **

* ilmoitetaan myöhemmin.

** Nuotit lähetetään myöhemmin.

Liturgiapalvelus

Laulettava osuus	Lisätiedot
1. Totisesti on kohtuullista	Nuottiliturgia s. 223
2. Ton despotin	**
3. Riemuitkoon sielusi	säv. A. Lvov **
4. Ton despotin	**
5. Amen. Suuri ektenia	säv. S. Smolenskij **
6. Kiitä sieluni Herraa (ps. 103)	Nuottiliturgia s. 2–5
7. Pieni ektenia	s. 1
8. Kiitä sieluni Herraa (ps. 146)	säv. Poluektov, s. 167
9. Kunnia... nyt... Jumalan ainokainen	s. 10
10. Pieni ektenia	s. 13
11. Herra, muista meitä	s. 13
12. Tulkaatte, kumartakaamme	s. 1807
13. Is polla eti despota	säv. D. Bortnjanskij **
14. Tropari	
15. Amen. Pyhä Jumala...	Lauletaan seuraavasti: a) Kuoro – laulaa No. 2, s. 184 b) Papisto alttarissa – saman – mieskuorona c) Kuoro – tavallisen, s. 20 d) Naiskuoro – trio – s. 185 e) Kuoro – tavallisen, s. 20 f) Papisto alttarissa – samoin kuin b) g) Kuoro – kunnia... nyt... Pyhä kuolematon, s. 20 h) Kuoro – samoin kuin a).
16. Prokimeni	
17. Halleluja y.m.	s. 28
18. Is polla eti despota	F-duurissa **
19. Hartauden ektenia	s. 187

20. Kerubiimein veisu	säv. D. Bortnjanskij, s. 191
21. Is polla eti despota	F-duurissa **
22. Anomus-ektenia	kreikkalainen sävelmä
23. Isää, Poikaa	s. 34
24. Uskontunnustus	s. 35
25. Rauhan laupeutta... Sinulle veisaamme	säv. V. Starorusskij, s. 212–217
26. Totisesti on kohtuullista	s. 223
27. Niin myöskin kaikkia	s. 48
28. Kaikkien edestä ja kaikkien tähden.	
29. Amen. Myös sinunkin henkesi kanssa.	s. 49
30. Ektenia	F-duurissa
31. Isä meidän... y.m.	s. 229–233
32. Kiittäkää Herraa taivaista	s. 52
33. Siunattu on se... Ottakaa vastaan...	s. 53–54
34. Is polla eti despota	
35. Me näimme totisen valkeuden... y.m.	s. 54–60
36. Is polla eti despota	
37. Anna, Herra, pitkää	
38. Is polla eti despota	säv. D. Bortnjanskij

** Nuotit lähetetään myöhemmin.

ten osasivat. Mukaan otettiin lopulta kuitenkin myös vähemmän tunnettuja tai vaativampiakin teoksia. Laulupäivistä myöhemmin raportoineen *Aamun Koiton* (nro 13–14/1929, 143–144) mukaan seurakuntiin oli kevään mittaan lähetetty ”toinen toistaan vaikeampia nuotteja”, joista musiikilliseksi huipennukseksi koko tapahtumassa nousivat ”diakoni Akimovin omaperäinen ja erittäin henkevästi säveltämä *Kerubiimein veisu* ja Milanon piispan Ambrosiuksen suuri ylitysvaisu”. Alun perin laulupäivien ohjelmaan oli kirjattu Bortnjanskin säveltämä *Kerubiveisu*. Akimovin lupauduttua yhteiskuoron johtajaksi on mahdollista, että hän sai itse vaikuttaa ohjelman sisältöön lisäämällä siihen oman teoksensa.²⁹ Kuorokyselyn perusteella Akimovin *Kerubiveisua* (kuva 4) eivät olleet hiippakunnan parhaat kuorotkaan tunteneet ennalta. Toteutuksen onnistumisen varmistivat Akimovin Viipurista mukanaan tuomat laulajat, joita *Aamun Koitossa* (13–14/1929, 143) myöhemmin erityisesti kiiteltiin.

Koska laulun foorumina oli ainoastaan jumalanpalvelus, eikä oheiskonsertteja aiottu järjestää, lauluohjelma oli lähes puhtaasti liturginen. Jumalanpalvelusjärjestyksen ulkopuolelle, joko papiston ehtoollisen ajalle tai juhraliturgian päätteeksi, otettiin laulettavaksi Ambrosius Milanolaisen *Sinua, Jumala, kiitämme*

²⁹ Muutoksen ajankohdasta ei ole tietoa, mutta Salmin seurakunnan 7.6.1929 valmistusvaliokunnalle lähettämästä kirjeessä todettiin, että kuoro oli ehtinyt valmistaa ”uuden kerubiimein veisun” kesäkuun alkuun mennessä.

Kuoro

Is poi-la e-ti des- - - po-ta.

Adagio *♩ = 60* *Nyt* *me sa-lai-ees-ti* *Säv diskoni P. Akimov.*

Nyt me, nyt me ku-vaam-me,
sa-lai-ees-ti ku-vaam-me,
ke-ru-ku-vaam-me, ke-ru-

sa-lai-ees-ti ku-vaam-me ke-ru-
be- - - - ja,
sa-lai-ees-ti ku-vaam-me ke-ru-
be- - - - ja,

be- - - ja, ke-ru-be- - - ja,
ke-ru-be- - - ja,
be- - - ja, be- - - ja,
be- - - ja, ke-ru-be- - - ja,
ke-ru-be- - - ja,

Ja e-lä-vik-si te-ke-väl-le Kol-mi-nai-

suu-del-le, e-lä-vik-si te-ke-väl-le Kol-mi-

Petr Akimovin Kerubiveisu. (Valikoima kotimaisia ortodoksia kirkkosävellyksiä 1952, 4–5).

(*Te Deum laudamus*), joka Dmitri Bortnjanskin säveltämänä kuului yleisesti tasokkaimpien kirkkokuorojen repertuaariin. Täysin liturgisen ohjelman ulkopuolelta harjoiteltavaksi otettiin vielä Otto Kotilaisen runoilija Iivo Härkösen tekstiin säveltämä kantaatti *Maan uumista*, joka oli valmistunut vuonna 1928 vietettyyn Suomen ortodoksisen kirkkokunnan 10-vuotisjuhlaan (Takala-Roszczenko 2018, 397–398). Laulupäivien valmistusvaliokunta tiedusteli kuoroilta valmiutta Kotilaisen kantaatin esittämiseen kokonaisuudessaan tai osittain huhtikuun 6. päivänä lähetetyssä kirjeessä. Kolme kuoroa (Kitelä, Salmi ja Sortavala) ilmoitautui. Kantaatti esitettiin lopulta laulupäivien yhteydessä tehdyllä virkistysmatkalla Valamon luostarin Öljymäellä (*Aamun Koitto* 13–14/1929, 144).

Kuorotoiminnan kartoitus laajeni valtakunnalliseksi

Kirkkolaulupäiviä valmistellut kysely loi siis pohjaa käytännön toteutukselle. Samalla se kuitenkin avasi silmät kirkkolaulutoiminnan kehitystarpeille seurakunnissa. Vain pari kuukautta myöhemmin Herman lähetti seurakuntiin uuden, yksityiskohtaisemman kyselyn (kiertokirje nro 139–167, 28.2.1929, SOAKA F 19 Fb 4), joka tällä kertaa suuntautui Karjalan lisäksi myös Viipurin hiippakuntaan eli kirkon koko alueelle. Herman selitti lisäkyselyä aikeella järjestää laulupäivien

yhteydessä keskustelu ”kuoro- ja yhteislaulun kehittämiskeinoista ja -mahdollisuuksista suomenkielisten seurakuntain kirkoissa”, mitä varten tietoja tarvittiin. Näin perustellessaan hän vaikutti kuitenkin unohtavan, etteivät Viipurin hiippakunnan seurakunnat olleet lainkaan osallistumassa Karjalan hiippakunnan laulupäiviin, sillä enemmistöltään venäjänkielisinä useimmissa niistä yhä toimitettiin jumalanpalvelukset kirkkoslaavin kielellä.

Viidentoista kohdan kysely oli osoitettu seurakuntien hallinnolle eli esimiehille ja seurakunnanneuvostoille. Käsiteltävät aiheet ryhmittäytyivät kolmeksi laajemmaksi kokonaisuudeksi: kuoron rahoitus (kysymykset 1–6, 14), laulutoiminnan laajuus ja sen kehittämisen suunnitelmallisuus (7–10) sekä kuoron harjoituskäytännöt (11–13). Tietojen keräämisen ohella kysely saattoi epäsuorasti välittää odotuksia, joita kirkon johto asetti laulutoiminnan kehittämiseen esimerkiksi kuoron aineellisesta avustamisesta.

Koska uuteen kyselyyn vastaaminen edellytti seurakunnanneuvoston koontumista, vastaukset viipyivät monessa seurakunnassa huhti–toukokuulle 1929. Siinä vaiheessa laulupäivien ja niiden yhteydessä järjestettävän keskustelun suunnittelu oli jo täydessä vauhdissa. Huhtikuun 6. päivänä oli laulupäivien valmistusvaliokunta lähettänyt uuden kiertokirjeen (nro 215), jossa kirkkokunnan suomenkielisiltä kuoroilta tiedusteltiin, mistä kuoro- ja yhteislaulun kehittämiseen liittyvistä aiheista toivottiin laulupäivillä keskusteltavan, ja toisen kirjeen seurakuntien papistolle, jolta pyydettiin paitsi keskustelua ohjaavia kysymyksiä, myös niitä avaavia alustuksia. Kun helmikuisen kiertokirjeen (nro 139–167) vastaukset saapuivat, ne lähinnä täydensivät jo valmisteltua keskustelun runkoa. Ennen muuta ne kuitenkin valaisivat – ensimmäistä kertaa – kirkkolaulutoimintaa koko arkkikiisipakunnan alueella ja nostivat esiin yhteisiä haasteita siinä missä alueellisia erojakin.

Vastauksista kävi ilmi, että kuorotoiminta oli sekä taloudellisesti että toiminnallisesti vakiintuneempaa Viipurin hiippakunnan alueella kuin Karjalan hiippakunnassa, jossa monet kuorot olivat vielä aloittelevia. Viipurin hiippakunnan kolmestatoista seurakunnasta viidessä (Hamina, Helsinki, Lappeenranta, Riihimäki, Viipuri) kirkkokuoroja rahoitettiin säännöllisesti vuotuisella avustuksella. Satunnaista avustusta kirkon kassasta nautti Terijoen kuoro, Kyyrölässä kerättiin kuorolle kolehtia (”laatikkokeräystä”), Turussa kuorolla oli pankissa kaksi omaa rahastoa ja Hämeenlinnassa kirkonisännöitsijä lahjoitti kuorolaisille rahasumman sekä jouluna että pääsiäisenä. Kokonaan rahoituksetta olivat ainoastaan Vaasan seurakunnan kirkkokuoro sekä Uudenkirkon Mustanmäen kuoro. Viipurin hiippakuntaan kuuluneessa pohjoisessa Petsamon seurakunnassa ei ollut kuoroa lainkaan. Karjalan hiippakunnan alueella vain kolme neljästätoista kuorosta (Salmi, Sortavala, Suojärvi) nautti vuotuista avustusta.³⁰ Taipaleella maksettiin korvauksia laulajien kirkkomatkoista seurakunnan sisällä. Mantsinsaarella laulajia palkittiin jouluna ja pääsiäisenä makeisilla, joiden vuotuiseksi kustannukseksi pastori Kotshetow (nro 150, 17.4.1929) arvioi noin 150 markkaa³¹. Ilomantsin kuoroa itse harjoittanut kirkkoherra Okulov (nro 143, 7.4.1929) mainitsi, ettei kuoro saanut avustusta, mutta ”lauluharjoitusten pitäjät ovat aina tarjonneet

³⁰ Tiurulan ja Käkisalmen seurakunnissa ei kuoroa ollut.

139-167. Kiertokirje

Suomen Ortodoksisen Arkkipiispaikunnan seurakuntain esimiehille ja seurakunnan neuvostoille.

Tämän vuoden kesäkuussa Valamossa pidettävien kirkollisten laulupäivien tilaisuudessa on suunniteltu muun muassa keskustella kuoro- ja yhteislaulun kehittämiskeinoista ja mahdollisuuksista suomenkielisten seurakuntain kirkoissa. Tämän johdosta ystävällisesti kehoitan Teitä kuukauden kuluessa ilmoittamaan minulle seuraavat tiedot:

1. Avustetaanko kirkkokuoroanne aineellisesti ja mistä vuodesta asti?
2. Kuinka korkea on vuotuinen avustussumma?
3. Mistä kassasta avustusta annetaan? Kirkonko vai seurakunnan kassasta?
4. Jollei avusteta rahalla, niin millä muulla tavalla kirkko tai seurakunta osoittaa kiitollisuuttaan kuoron jäsenille heidän uhrautuvalle työlleen jumalanpalveluksen kaunistamiseksi?
5. Onko olemassa laulurahasto? Jos on, niin milloin ja kenen aloitteesta se on perustettu, kuinka kerätetään, kuka on tehnyt huomattavia lahjoituksia siihen ja milloin kuinka suuri rahasto nykyään on, miten se hoidetaan ja käytetään, j.n.e.
6. Onko kirkkokuorolla muita tulolähteitä? Jos on, niin minkälaisia (maksulliset laulajaiset, maksut kirkollisista toimituksista y.m.) ja kuinka suureksi vuotuinen tulo niistä nousee?
7. Onko seurakunnan neuvostolla tai papistolla ja kirkonisännöitsijällä suunnitelmia kuoro- ja yhteislaulun kehittämiseksi kirkkosanalle ja minkälaisia?
8. Laulavatko kirkkosanalle joskus kansakoululaiset laulu- tai uskonnonopettajansa johtamina? Milloin ja mitä?
9. Onko kuorolla oma vahvistettu järjestys ohjesääntöineen ja mistä ajasta asti?
10. Laulako kirkkokuoro joka vigiilian ja liturgian aikana? Jollei, niin mihin jumalanpalveluksiin se ottaa osaa?
11. Onko seurakunnalla tai kirkolla urkuhämöni tai muu soittokone lauluharjoituksia varten? Jollei ole, niin millä tavalla johtaja opettaa laulajia?
12. Missä lauluharjoituksia pidetään?
13. Pidetäänkö lauluharjoituksia säännöllisesti? Miten usein ja miten kauan ne kestävät?
14. Millä varoilla hankitaan nuottikirjoja?
15. Mitä seurakunnan esimiehellä tai neuvostolla olisi vielä lisättävää tietojen täydentämiseksi?

Sortavaleissa, 28 p. helmikuuta 1929. N:o 139-167.

Arkkipiispa *W. W. W.*

Kirkkokunnan seurakuntiin lähetetty arkkipiispan helmikuun 1928 kiertokirje nro 139-167.

laulajille pulla- ja leivoskahvin lauluharjoitusten aikana”. Valtakunnallisesti kaikista seurakunnista ylivoimaisesti suurinta avustusta nauttivat Helsingin pääkirkon (Uspenskin katedraalin) ja Pyhän Kolminaisuuden kirkon kuorot, jotka saivat seurakunnan yleisestä kassasta korvausta noin 40 000 markkaan nousevista vuotuisista kustannuksistaan.³² Myös Viipurin kuoroa rahoitettiin todennäköisesti hyvin.³³ Muiden kuorojen avustukset liikkuvat muutamasta sadasta reiluun kolmeen tuhanteen markkaan. Säännöllisen avustuksen piirissä pienin summa oli 400–700 markkaa, jonka sai Lappeenrannan kuoro.³⁴ Kuorojen tulonlähteenä mainittiin myös toimituksista eli häistä ja hautajaisista saadut palkkiot. Käytäntö veloittaa toimituksista oli yleisin Viipurin hiippakunnassa.³⁵

Lähes kaikkien kuorojen kerrottiin laulavan liturgiajumalanpalveluksen joka sunnuntai ja suurina juhlapäivinä. Seitsemän kuoroista (Joensuu, Suojärvi, Hamina, Kotka, Terijoki, Uusikirkko ja Vaasa) lauloi säännöllisesti vigiliapalveluksissa ja neljä (Savonlinna, Kyyrölä, Suistamo, Turku) kokoontui vigilioihin satunnaisesti tai vain suurina juhlina. Mantsinsaarella vigilian aamupalvelusosa toimitettiin aamulla kello 7 alkaen, minkä takia ”moni laulajista talouden askareitten tähden ei jouda aamupalvelukseksi tulla” (nro 150, 17.4.1929). Laulajien päivätyö, muut askareet, hajallaan asuminen tai taloudellinen puute mainittiin esteiksi laulutoiminnalle tai sen suunnittelulle. Joissain seurakunnissa, kuten Annantehtaalla, Lappeenrannassa, Salmissa ja Taipaleella, kuoroon varttui uusia jäseniä kansakoulujen lahjakkaimmista laulajista. Raivolassa koululaiset korvasivat tehdastyöläisistä pitkälti koostuneen kuoron niinä pyhinä, jolloin nämä olivat töissä.

Kaikista raportoineista kuoroista noin 35 prosenttia piti säännöllisiä harjoituksia: kerran viikossa Helsinki, Joensuu, Kotka, Kyyrölä, Raivola ja Sortavala, kahdesti Suojärvi ja Turku sekä Mantsinsaari jopa kolmesti viikossa. Muut kuorot kokoontuivat tarpeen mukaan, yleensä ennen kirkkovuoden kiertoa rytmittäviä suuria juhlia. Harjoitusten kesto oli keskimäärin kaksi tuntia. Harjoittelun tukena oli muutamaa kuoroa lukuun ottamatta soittimia. Haminan, Helsingin, Lappeenrannan ja Kotkan kuoroilla oli omat urkuharmoninsa, ja suurin osa muista saattoi käyttää harmonia tai pianoa pappilan, lukkarilan tai koulun tiloissa harjoitellessaan. Raivolassa, Terijoella ja Taipaleella kuoron johtaja käytti opetukseen viulua. Kuorojen toiminta vaikutti vakiintuneen tärkeimpien jumalanpalvelusten ympärille, siis vain kirkon tarpeisiin. Konsertoimisesta mainitsivat vain Sortavalan kirkkoherra Sotikov (nro 157, 28.3.1929), joka kertoi kuoron järjestäneen laulajaisia, ja Kyyrölän esimies Poroshetskij (nro 148, 26.3.1929), joka mainitsi kuoron saavan tuloja ”hää ja hautaus tilaisuuksista kun myös konserteista”.

³¹ Nykyrahassa noin 46 euroa.

³² Nykyrahassa noin 12 410 euroa.

³³ Viipurista ei tosin annettu täsmällistä tietoa avustuksen suuruudesta, pastori Ustvolgskij totesi vain sitä maksetun ”jo ammoisista ajoista monessa eri muodossa” (nro 166, 14.3.1929).

³⁴ Nykyrahassa noin 124–217 euroa.

³⁵ Esimerkiksi Helsingissä laulajat saivat palkkiota kirkollisista toimituksista vuosittain noin 3000 markkaa eli nykyrahassa noin 930 euroa.

Kerätessään tietoja kirkkolaulupäiviä varten arkkipiispa Herman ja laulupäivien valmistusvaliokunta saivat aikaan laatuaan ensimmäisen yksityiskohtaisen rekisterin kuorotoiminnasta Suomen ortodoksisessa kirkossa. Se tarjosi perustan suunnitelmalliselle työskentelylle kirkkolaulun kehittämiseksi. Vuoden 1929 kirkkolaulupäivät olivat ensimmäinen foorumi, jolla kehitystarpeet nostettiin julkisesti pohdittaviksi. Niiden yhteydessä järjestetyssä lauluharrastajien kokouksessa ne kysymykset, joita oli tuotu seurakuntien pohdittaviksi, tulivat laajan yleisön tietoon.

Laulupäivien ja lauluharrastajain kokouksen merkitys suunnannäyttäjinä

Ensimmäiset suomenkieliset ortodoksiset kirkkolaulupäivät järjestettiin Valamon luostarissa kesäkuun viimeisenä viikonloppuna 29.–30.6.1929.³⁶ Ne kokosivat suuren joukon papistoa, noin 200 laulajaa ja runsaasti muita osallistujia, *Aamun Koiton* (nro 13–14/1929, 143) mukaan myös ”musiikin arvostelijoita pääkaupungista asti”. Lehti arvioi kansaa olleen paikalla kaikkiaan jopa 3000 henkeä.³⁷ Samaan tapaan kuin yleisten lauluharjoitusten yhteydessä oli tapana tarjota osallistujille matkaetuuksia (Rantanen 2013, 74), myös kirkkolaulupäivien valmistusvaliokunta oli neuvotellut rautatiehallitukselta 25 prosentin alennuksen junapiletteihin. Valamon luostari oli luvannut osallistujille majoituksen ja yhden lämpimän ruoan päivässä. *Aamun Koiton* (nro 13–14/1929, 143) kuvauksen mukaan luostarisaaressa liikennöinnin (kuva 6) ja majoituksen sujuvuudessa oltiin ääri rajoilla: ”Viisi laivaa välitti alinomaa liikennettä Sortavalasta, Salmista, Pitkästä rannasta, Impilahdelta y.m. paikoista Valamoon” ja sinne saavuttua ”nukkumapaikkojen saanti suurelle joukolle tuotti [...] vaikeuksia, mutta tyytyväisin mielin alistuttiin kohtaloon, sillä eihän Valamoon oltu menty nukkumaan, vaan korottamaan laulussa sydämet Jumalan puoleen.”

³⁶ Ortodoksisessa kirkkovoudessa tapahtuma osui apostoli Pietarin ja Paavalin (29.6.) ja kahdentoista apostolin juhlan (30.6.) päiviin. Kyseinen lauantai eli *pet-runpäivä* ja sitä edeltänyt luostarin perustajien juhla (Sergei ja Herman Valamolaiset 28.6.) merkitsivät luostarille kesän kiireisintä aikaa, jolloin luostarissa kävi runsaasti pyhiinvaeltajia ja matkailijoita. (Kilpeläinen 2000, 356–357.)

³⁷ Luku vaikuttaa epäilyttävän suurelta laulajien lukumäärään nähden. Koukku-nen (1982, 50) arvioi juhlavieraita olleen vähemmän, noin 1000. Merras (1985, 55) sen sijaan ilmoittaa osallistujien yhteislukumääräksi n. 500. Kilpeläinen (2000, 380) puolestaan pitää *Aamun Koiton* arviota 3000 osallistujasta mahdollisena. Laulupäivillä mukana ollut Mikael Rajamo (Sidonskij) muisteli, että Valamon laulupäivillä (1929, 1930, 1933) ”läsnäolevaa kansaa [...] saattoi olla 1000–1500 henkeä” (Rajamo 1961, 289). Itse arkkipiispa Herman ylitti nämäkin arviot laulupäivien jälkeen Karjalan hiippakuntaan lähettämässään kiertokirjeessä (nro 66–81/1930, 9.1.1930) toteamalla paikalla olleen ”lähes 5000 ihmistä käsittävän kansanjoukon [...] maamme eri kulmilta sekä ulkomailtakin” (SOAKA F 20, Fb 4.).

Kuorolaiset laivamatkalla Niikkanaan. RIISA – Suomen ortodoksinen kirkkomuseo (OKM VA 2_147).

Koska laulupäivät kestivät vain yhden viikonlopun, niiden ohjelma oli tiivis ja rakentui jumalanpalvelusten varaan. Lauantaiamuna, ilmeisesti samaan aikaan kun luostarissa toimitettiin Pietarin- ja Paavalin-päivän juhlaliturgiaa, kuorojen yhteisharjoitus pidettiin Viipurin diakoni Petr Akimovin johdolla. Illalla kello 19 alkaneeseen, yhdistetyn kuoron laulamaan vigiliaan Valamon suuressa pääkirkossa otti osaa arkkipiispan lisäksi 20 pappia ja kaksi diakonia.³⁸ Sunnuntaina kello yhdeksältä alkaneessa juhlaliturgiassa arkkipiispa Herman saarnasi kirkkolaulun ja erityisesti yhteislaulun merkityksestä uskonnonharjoittamisessa ja kehotti ryhtymään työhön laulun tason nostamiseksi. Herman kohdisti saarnasaan huomion seurakuntien hallintoon kirkkolaulun vastuunkantajana:

Kirkkolaulumme – niin kuoro- kuin yhteislaulunkin kehitys on hyvin alhaisella asteella. Meillä on vain pari seurakuntaa, joissa kuorolaulu on verrattain tyydyttävällä kannalla. Ja suruksemme täytyy meidän tunnustaa, että Karjalassamme on semmoisiakin seurakuntia, joissa kuorolaulua ei ole järjestetty ollenkaan... Kansan- tai yhteislaulusta kirkoissamme ei ole puhuttakaan... [...] Kun jokaisen Karjalan seurakunnan alueella on useampia eri seurojen kuoroja, joitten laulajien joukossa on suurin osa ortodoksia, niin millä muulla tavalla olisi selitettävissä se, ettei joka seurakunnassa ole mahtavia kirkkokuoroja, kuin sillä, että seurakuntien johtoelimet – neuvostot – eivät huolehdi kirkkolaulusta – tästä nykyajan yhdestä suurimmasta tekijästä kirkollishengellisessä elämässä. (*Aamun Koitto* 13–14/1929, 145.)

Tämän saarnan voi nähdä arkkipiispan Hermanin ensimmäisenä konkreettisena linjapuheena kirkkolaulutoiminnan puolesta. Hän esitti siinä käsityksensä tilan-

³⁸ Ei ole tietoa, laskettiinko lukumäärään myös luostarin omaa papistoa.

teesta ja viitoitti tietä tuleviin pyrkimyksiin. Arkkipiispa nosti yhteiskunnallisen murroksen – sitä erittelemättä mutta oletettavasti viitaten kirkkokunnan uuteen asemaan ja haasteisiin itsenäisessä Suomessa – argumentointinsa taustalle. Hänen mukaansa tämän uuden ajan ”kehittyneemmällä” ihmisillä oli korkeammat vaatimukset jumalanpalveluksen suhteen ja tarve ilmaista itseään ”kehittyneemmällä ilmaisumuodoilla” eli hyvällä laululla. Mikäli tätä ei osattaisi ottaa huomioon, seurakunnat osoittautuisivat ”hengellisesti sokeiksi ja välinpitämättömyydellään [tulisivat] kaivamaan Karjalan ortodoksisuudelle syvää hautaa.” Hän varoitti, uhkia tarkemmin määrittelemättä, että ”nykyaikaisten vaatimusten laiminlyönti kirkkolaulun suhteen on meille, niin sanoakseni kuolemansynti ekuumeenista ortodoksista uskoamme vastaan.” (*Aamun Koitto* 13–14/1929, 145.)

Arkkipiispan puhe herätti hakemaansa huomiota kuulijoissaan. Tämä loi otollisen ilmapiirin laulupäivien päätteeksi järjestetylle laulunharrastajien kokoukselle, johon *Aamun Koiton* (13–14/1929, 144) mukaan osallistui noin 200 henkeä. Kokous oli arkkipiispan koolle kutsuma ja sen tarkoituksena oli mitä ilmeisimmin laajentaa keskustelua kirkkomusiikista ja sen tarpeista. Ajan käytännön mukaan kokous järjestäytyi ja kuunteli siihen valmistetut alustukset keskustellakseen ja esittääkseen keskustelun pohjalta erityisiä ponsia. Alustusten aiheita oli kerätty arkkipiispan kiertokirjeellä nro 139–167 (28.2.1929) ja vielä täsmällisemmin laulupäivien valmistusvaliokunnan 6. huhtikuuta 1929 lähettämällä tiedustelulla (nro 215) suomenkielisille kirkkokuoroille ja suomenkieliselle papistolle. Papiston jäseniä oli samalla pyydetty valmistamaan ehdottamastaan aiheesta alustus. Käytäntö oli arkkipiispa Hermanille tyypillinen, ja sen voi nähdä hyvänä keinona sitouttaa kokoukseen osallistujat pohtimaan asioita sen sijaan, että olisi puitu vain tapahtuman järjestäjien taholta nostettuja kysymyksiä.

Ehdotuksia esitettiin kuitenkin vain kolmesta seurakunnasta. Kitelän kirkkoherra Musovski lupautui vastauksessaan 20.4.1929 alustamaan kansan yhteislaulusta jumalanpalveluksissa. Taipaleen kirkkoherra Routa toivoi (20.4.1929) käsiteltäväksi kysymystä soittokoneiden käytöstä, sillä ”niiden avulla voidaan nopeasti kehittää yhteislaulua sekä ne ovat aina apuna kuoroesityksissäkin”. Kolmanneksi Suistamon diakoni Mihail Sidonskij (myöh. Mikael Rajamo) esitti (22.5.1929) käsiteltäväksi lukkarikysymystä ja heidän musiikillisen koulutuksensa tukemista, ”sillä lukkarista täytyy saada kuoron johtajia [sic]”.

Kokouksessa esitettyjä alustuksia ei ole liitetty arkistokokonaisuuteen, joten niiden sisällöstä tiedetään vain *Aamun Koitossa* (nro 21/1929, 232–233) julkaistun pöytäkirjan perusteella. Ensimmäisenä puhuneen diakoni Sidonskin aiheena oli ”lukkarien avustaminen musiikkiopistoon opiskelemaan kuorojen johtamista”, mutta sitä seurannut keskustelu kosketteli lukkarien työtä yleisemminkin, koska esitettiin neljä pontta: 1. Seurakuntien oli myönnettävä matka-avustusta lukkareille seurakunnan alueella pidettäviin kirkkolauluharjoituksiin, 2. Lukkarit olivat ”itse oikeutettuja ja velvoitettuja, jos he siihen pystyvät”, pitämään kuoroharjoituksia ja johtamaan kuoroa jumalanpalveluksissa (mutta muidenkin kykenevien toivottiin ottavan työhön osaa), 3. Lukkareita ja kuoronjohtajia varten pitäisi järjestää valmennuskursseja (järjestäjäksi pyydettiin PSHV:a) ja 4. Papiston keskuudesta tulisi lähettää kuoronjohtajan koulutukseen sopivia hen-

kilöitä musiikkiopistoon kirkkokunnan yleisen rahaston määrärahalta. (*Aamun Koitto* 21/1929, 233.)

Nämä ponnet jäsensivät hyvin seurakuntakyselyistä ilmi tulleita haasteita. Monessa seurakunnassa lukkarin vajavaiset valmiudet johtaa kuoroa olivat juuri syynä kuorotoiminnan kehittymättömyyteen. Tämä ei ollut yllättävää, sillä useimmat lukkarit työskentelivät vailla muodollista musiikillista koulutusta. Valmiudet työhön hankittiin käytännöstä tai pappiskoulutuksesta, joka tosin monelta lukkarilta oli jäänyt kesken. Pappiskoulutukseen, jota tarjosivat vuoteen 1917 asti Pietarin ja Petroskoin hengelliset seminaarit ja vuodesta 1918 alkaen Sortavalan pappisseminaari, kuului kyllä kirkkolaulun oppitunteja ja käytännön lauluharjoituksia jumalanpalveluksissa, mutta se ei kuitenkaan harjaannuttanut kuoron johtamiseen tai kuorolaisten ohjaamiseen (Takala-Roszczenko 2019, 233–235). Keväällä 1928 PSHV:n komitea oli yrittänyt järjestää täydennyskursseja lukkareille (*Aamun Koitto* 9/1928, 4), mutta vähävaraisilla seurakunnilla ei ilmeisesti ollut varaa palkata heille sijaisia, joten koulutus jäi toteutumatta (Merzas 1985, 55).

Toiseksi kuullussa alustuksessa Taipaleen kirkkoherra Routa esitti seurakuntiin hankittavaksi soittokoneita kuoron harjoittamisen edistämiseksi. Moniäänisen sekakuoron harjoittamisessa pelkän ihmisäänen voimin oli haasteensa, ja kuten laulupäiviä edeltäneessä kyselyssä oli selvinnyt, muutamilla kuoroilla oli jo käytössään urkuharmoni. Alustuksesta syntynyt keskustelu pyrki kuitenkin kokousraportin mukaan kääntymään kysymykseksi, ”onko soveliasta käyttää soittokonetta seurakuntien jumalanpalveluksissa ja muissa hartaustilaisuuksissa, vai ei” (*Aamun Koitto* 21/1929, 233). Kokous katsoi olevansa vailla valtuuksia ratkaista niin kauaskantoista kysymystä, mistä johtuen ponneksi kirjattiin vain kehoitus hankkia soittokoneita seurakuntiin.

Soitinten jumalanpalveluskäyttö oli ortodoksiselle perinteelle yleisesti vierasta. Aika ajoin 1900-luvun alkuvuosikymmeninä esitettiin kuitenkin näemyksiä siitä, ettei soitinten hyödyntämiselle todellisuudessa ollut esteitä ja että soitinmusiikki voisi toimia kuoron tukena tai jopa korvikkeena jäsenmäärältään vähälukuisissa seurakunnissa (Takala-Roszczenko 2017, 167–169). Arkkipiispa Herman otti kantaa keskusteluun toivoen *Suomen Kuvalehdessä* vuonna 1928 julkaistussa haastattelussaan, että Suomenkin ortodoksit ottaisivat käyttöön soittimia (Nieminen 1928, 1568). Hänen mukaansa Viron ortodoksisessa liturgisessa lauluperinteessä oli nimittäin otettu mukaan jopa jousisoittimia ja torvisoittokuntia (Herman 1925, 228), mitä voi pitää reformoidun kirkollisuuden vaikutuksena. Suomessa puolestaan kontekstin ortodoksien soitinkeskustelulle muodosti ymmärrettävästi rinnakkainelo luterilaisen virsiperinteen kanssa. Säestetyin kirkkolaulun vetovoima tunnistettiin erityisesti keskustelussa kansan yhteislaulun kehittämisestä.

Seurakunnallisen laulun kehittämistarvetta oli puitu ortodoksien parissa 1800-luvun lopulta alkaen. Kirkon johto näki yhteislaululla olevan avainrooli ortodoksien sitouttamisessa omaan kirkkoonsa. Vuoden 1929 kirkkolaulupäivillä pitämässään juhlasaarnassa arkkipiispa Herman korosti, että ”kansan osanotto laulun muodossa seurakunnan jumalanpalvelukseen on se voima, joka kokoa

kansaa kirkkoihin ja lähentää heitä Jumalaan.” Hän varoitti seurauksista, jotka seurakunnallisen laulun laiminlyöminen voisi aiheuttaa: ”On ryhdyttävä tosiyöhön asiain korjaamiseksi [...] jotta todellakin kaikki näkisimme, missä olemme ja mitä meidän olisi tehtävä, ettemme omahyväisyydessämme tuudittaisi itseämme uneen siitä huolimatta, vaikka kirkot päivä päivältä kuulijoista tyhjenevät.” (*Aamun Koitto* 13–14/1929, 144.)

Laulunharrastajien kokouksessa kansan yhteislaulusta alustanut kirkkoherra Musovski totesi voivansa yhtyä arkkipiispan juhlasaarnassaan esittämiin ajatuksiin, ja yksimielisiä asian tärkeydestä – kuorolaulua väheksymättä – olivat myös muut kokouksen jäsenet. Keskustelu synnytti kaikkiaan yksitoista pontta, joissa esitettiin keinoja seurakunnallisen laulun kehittämiseen. Ne vaihtelivat yleisen mielipiteen muokkaamisesta laulunohjaajien ja kansan eri ikäluokkien kouluttamiseen sekä taloudelliseen tukeen.

- 1) Kristinoppikoulua on pidettävä vähintään 4 viikkoa ja niiden kuluessa opettava vähintään 3 tuntia päivässä kirkkolaulua. Päätösjumalanpalveluksessa laulavat kristinoppikoululaiset.
- 2) Kylänlukutilaisuuksissa opetetaan kyläläisille joku kirkkolaulu. Tämä jää siten läksyksi seuraavaan kylänlukutilaisuuteen, jossa taas opitaan uusi laulu j.n.e.
- 3) Hartaus, hautajais-, kaste-, vihkimis- y.m. tilaisuuksissa kehoitetaan kaikkia läsnäolijoita yhtymään lauluun.
- 4) Papiston on puheillaan kaikissa mahdollisissa tilaisuuksissa vaikutettava kirkkolaulun kohottamiseksi seurakunnassa.
- 5) Koulujen opettajien on ahkerasti opettava lapsille kirkkolaulua.
- 6) Kirkkolauluharrastuksen elvyttämiseksi pantakoon seurakunnissa toimeen lasten kirkkolaulupäiviä ja vierailuja toisille paikkakunnille.
- 7) Nykyiset kirkkolaulunharrastajat tehkööt myöskin voitavansa kirkkolaulun laajemmalle leviämiseksi.
- 8) Yleisillä kirkkolaulupäivillä olisi saatava tilaisuuksia yksityiskuorojen esityksille, joka olisi omansa innostamaan kuoroja suurempiin ponnistuksiin.
- 9) Viipymättä on saatava aikaan kirkkolaulukirja yksiäänisen kansanlaulun tehostamiseksi.
- 10) Työhön yksiäänisen kansan kirkkolaulun kohottamiseksi sille kuuluvalle tasolle on ryhdyttävä heti. Sopivia kirkkolauluja on nykyäänkin sitävarten tarpeeksi olemassa.
- 11) Seurakuntien on lukkareille maksettava kohtuullinen palkka, jotta he aineellisten huolien rasittamatta voivat omistautua yksinomaan tehtävänsä ja jotta päteviä henkilöitä olisi lukkarin virkoihin saatavissa. (*Aamun Koitto* 21/1929, 233.)

Esitetyt kehityskäsitteet olivat maltillisia ja nousivat selvästi kokemuksesta. Lukkarien vahva edustus laulupäivien kokouksessa selittää sen, että huomio kiinnittyi myös taloudellisiin esteisiin musiikin edistämistyössä: lukkarien heikkoon palkkaan sekä laulukirjojen puutteeseen.

Valamon ensimmäiset laulujuhlat v. 1929. RIISA – Ortodoksinen kirkkomuseo. (OKM VA_144).

Kirkkolaulupäivien aloitteet näkyviin seurakuntakentällä

Viisi tuntia kestäneen laulunharrastajien kokouksen tuloksena oli saatu aikaan kuusitoista konkreettista aloitetta kirkkomusiikkitoiminnan kehittämiseksi.³⁹ Raportti pöytäkirjoineen julkaistiin välittömästi tapahtuman jälkeen *Aamun Koiton* heinäkuun numerossa (nro 13–14/1929, 147–148) ja toistamiseen marraskuussa, jolloin se sijoittui lehdessä kirkollishallituksen viralliseen osastoon. Kirkollishallitus oli istunnossaan 15.10.1929 käsitellyt kokouksessa esitetyt ponnet ja totesi, että papiston musiikkikoulutuksen kysymyksessä päätettiin kääntyä kirkolliskokouksen puoleen, mutta ”muiden kysymysten johdosta taas seurakuntain seurakunnanneuvostojen puoleen pyynnöllä, mikäli mahdollista, täyttämään pöytäkirjassa mainitut toivomukset” (nro 21/1929, 232–233).

Kiinnostavalla tavalla jokseenkin tyhjistä polkaistu laulunharrastajien kokous ponsineen esitettiin näin koko kirkkokuntaa velvoittavana ohjeistuksena laulutoiminnan kehittämiseksi, ja vastuu siitä, kuten arkkipiispan laulupäiväsaarnan perusteella saattoi odottaa, suunnattiin seurakuntien hallinnolle. Siitä, että ponnet ymmärrettiin velvoittavina, todistaa heti seuraavan vuoden alussa seurakuntien esimiehille ja neuvostoille osoitettu kysely (9.1.1930), jossa arkkipiispa kehotti ilmoittamaan helmikuun 1. päivään mennessä, mitkä ”Karjalan hiippakunnan laulunharrastajien kokouksessa ehdotetuista toivomuksista (I§ 1 m, III§ 1,

³⁹ Kokouksen kestosta raportoi arkkipiispa Herman 1930, 34.

2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11 mom.) kirkkokuoron sekä kansanlaulun kohottamiseksi ovat seurakunnassanne toteutetut tai onko ryhdytty niitä toteuttamaan”.⁴⁰

Kirkkolaulupäivillä julki tuodut ongelmat ja ehdotukset niiden ratkaisemiseksi eivät todella jääneetkään vain kirjaimiksi kokouspöytäkirjaan. Toiminta käynnistyi itse asiassa välittömästi laulupäivien päätyttyä, kun kirkkokunnan papiston veljeskokouksessa Valamossa 1.–3.7.1929 tehtiin päätös pyytää kirkolliskokoukselta erityisen komitean asettamista laulujulkaisuja tuottamaan. Tarpeesta tuottaa laulukirjoja erityisesti uskonnollista valistustyötä varten alusti veljeskokouksessa laulupäivien valmistusvaliokunnan jäsen, pastori Aleksanteri Kasanski. (Veljeskokouksen pöytäkirja s. 15, §28.)⁴¹ Hänet kutsuttiin kirkolliskokouksen vuonna 1930 perustaman nuottikomitean päätoimittajaksi apulaisenaan diakoni Petr Akimov (*Aamun Koitto* 8/1931, 67). Nuottikomitean tehtäväksi tuli tarkastaa ja toimittaa julkaistaviksi suomen kieleen tehtyjä soitoksia ja suomalaissäveltäjien teoksia. Arkkipiispa Herman vetosi kirkollishallitukseen kirjeessään nro 571 (31.8.1931), että ”kaikki kirkolliset sävellykset, jotka hiljattain ovat ilmestyneet ja mahdollisesti edelleenkin tulevat ilmestymään (sekä kotimaisten säveltäjien kuin myös suomennetut) ennen niitten käytäntöön ottamista lähetettäisiin kirkolliskokouksen asettaman nuottikomitean tarkistettaviksi.”⁴² Ensimmäisinä toimintavuosinaan nuottikomitea tarkasteli muun muassa säveltäjä Boris Jakobovin (1894–1923) teoksia ja valmisteli julkaisuun *Liturgian valikoituja sävellyksiä I* -kokoelman (1932), jonka sisältö koostui ektenia-sävellyksistä (saatekirje 31.8.1931).⁴³

Arkkipiispa Herman piti ensimmäisiä kirkkolaulupäiviä selvästi merkittävänä saavutuksena. Laulupäivät olivat hänen mukaansa onnistuneet odotetusti vahvistamaan kirkkokunnan yhteiskunnallista asemaa. Vaikuttavan yhteislaulun ansiosta ”meidän vanhan ortodoksisen ekumeenisen kirkkomme maine maassamme kohosi verrattomasti”, hän iloitsi kiertokirjeessään Karjalan hiippakunnan seurakuntien esimiehille ja neuvostoille vuoden 1930 alussa (nro 66–81, 9.1.1930)⁴⁴. Herman käynnisti heti vuoden 1930 alussa uusien laulupäivien järjestelyt. Edellisen kirjeensä (nro 66–81) ohessa hän lähetti Karjalan hiippakunnan kuoroille tiedustelun toisten kirkkolaulupäivien toivotusta ajankohdasta ja ohjelmasta. Tällä kertaa kuoroilta kysyttiin myös halukkuutta esiintyä yksinään yhteisen ohjelman ohessa, mistä vuoden 1929 laulunharrastajien kokouksessa oli lausuttu toive. Samana päivänä 9. tammikuuta 1930, Herman kirjoitti myös kiertokirjeen (nro 82–94) Viipurin hiippakunnan seurakuntiin ja ehdotti vastaavan tapahtuman järjestämistä heidän keskuudessaan. Kuten Karjalan hiippakunnan ensimmäisiä laulupäiviä valmistellessaan, Herman pyysi nytkin seurakunnilta tiedot kuorojen kokoonpanosta ja ohjelmistosta ynnä ehdotuksia tapahtuman paikaksi ja yhdistetyn kuoron johtajaksi.

⁴⁰ SOAKA F 20 Fb 4.

⁴¹ SOAKA F 19 Fb 2.

⁴² SOAKA F 21 Fb 4.

⁴³ SOAKA F 21 Fb 4.

⁴⁴ SOAKA F 20 Fb 4.

Viipurin hiippakunnan venäjänkielisten kuorojen itsenäisestä asemasta ja vaikiintuneesta toiminnasta kertoo ehkä se, että Hermanille toimitetut ehdotukset olivat hyvin vaihtelevia. Kuoronjohtajaksi ehdotettiin muun muassa diakoni Aki-movia, kanttori Shapovalovia ja kuoronjohtaja Pyleviä, paikaksi taas Valamoa, Viipuria, Terijokea, Raivolaa tai Lintulaa. Hakeakseen konsensusta Herman kääntyi 1.12.1930 vielä kerran seurakuntien puoleen kirjeellä, johon oli koonnut seurakunnista esitetyt toiveet (nro 691).⁴⁵ Erimielisyyden lisäksi järjestelyjä painoi kireä taloudellinen tilanne, minkä johdosta organisointivastuussa ollut PSHV totesi kirjeessään arkkipiispalle (nro 279, 7.4.1931), että Viipurin hiippakunnan laulupäiviä lykättäisiin siihen, kunnes järjestettäisiin seuraavat yleiset kirkkolaulupäivät.⁴⁶ Karjalan hiippakunnan suomenkieliset kuorot kokoontuivat vielä toisille laulupäivilleen juhannukseksi eli 24.6.1930 Valamoon (Hermanin kiertokirje nro 337–353)⁴⁷, mutta seuraavalle vuodelle suunnitellut III laulupäivät Sortavalassa jouduttiin perumaan heikkojen majoitusmahdollisuuksien takia (Hermanin kiertokirje nro 871)⁴⁸. Sotaa ennen ehdittiin kuitenkin järjestää vielä kahdet kirkkolaulupäivät, vuonna 1933 Valamossa ja Konevitsassa sekä vuonna 1936 Suistamolla (Merras 1985, 81).

Seurakunnallisen yhteislaulun saama kannatus vuoden 1929 laulunharrastajien kokouksessa vaikutti siihen, että erityinen huomio kohdistui laulun kehittämiseen. Sekä Viipurin että Karjalan hiippakuntiin lähettämässään kiertokirjeessään nro 713/30 (16.12.1930) Herman kehotti seurakuntien esimiehiä koko kirkkokunnan alueelta raportoimaan, mitä, milloin ja miten säännöllisesti kansan voimin jumalanpalveluksissa laulettiin sekä mitä toimia ehdotettiin yhteislaulun kehittämiseksi.⁴⁹ Vaikka vastauksista ilmenikin, etteivät kaikki papiston jäsenet suinkaan halunneet edistää yhteislaulua seurakunnissaan, koska se koettiin esimerkiksi ”hajanaiseksi ja virheelliseksi ja häiritsevästi vaikuttavaksi” (Raivolan pastori Schiloff vastauksessaan 16.1.1931; ks. myös *Suomen kreikkalaiskatolinen kirkkokunta* 1935, 47–50), aihetta puitiin papiston keskuudessa toistuvasti 1930-luvun aikana, erityisesti veljeskokouksessa 14.–17.6.1932, jossa siitä kuultiin useita alustuksia.⁵⁰ Puheesta huolimatta säännölliseksi käytännöksi seurakuntalaulu näytti arkkipiispan kiertokirjeen (713/30) vastausten perusteella muodostuneen vain muutamissa seurakunnissa, kuten Pitkärannassa, Palkealassa ja Sortavalassa.

Mitä tulee soittimien käyttöön yhteislaulun säestyksessä, laulunharrastajien kokousta seuranneina vuosina seurakunnissa toimitettiin toisinaan hartaushetkiä, joissa jumalanpalvelusveisuja saatettiin säestää urkuharmonilla. Käytäntöön

⁴⁵ SOAKA F 21 Fb 4.

⁴⁶ PSHV ei kuitenkaan täyttänyt lupaustaan, kun seuraavat kirkkolaulupäivät järjestettiin vuonna 1933. Tästä huomautettiin myös kirkkokunnan nelivuotisraportissa *Suomen kreikkalaiskatolinen kirkkokunta* 1935, 66.

⁴⁷ SOAKA F 20 Fb 4.

⁴⁸ SOAKA F 23 Fb 4.

⁴⁹ SOAKA F 20 Fb 4.

⁵⁰ SOAKA F 23 Fb 2.

ei ollut virallista ohjeistusta, mutta säästystä ei ollut myöskään kielletty. Vastauksen esitettiin valitus, että Suistamon Palomyllyn koululla 3.3.1934 toimitetussa liturgiassa lukkari oli säästännyt harmonilla kaikki jumalanpalveluksen lauluosat, kirkollishallitus päätti istunnossaan 11.4.1934, ettei soittimien käyttö jumalanpalveluksissa ollut sallittua (*Suomen ortodoksinen arkkipiispakunta 1935*, 272).⁵¹

Kirkkolaulun kannalta kenties merkittävin seuraus laulupäivillä esitetyille ponsille oli kuitenkin huomion kääntyminen lukkareiden ammattitaitoon. Vastineena lukkareita käsitelleelle keskustelulle kirkollishallitus ilmoitti huhtikuussa 1930 musiikkipedagogisista kurseista, jotka järjestettäisiin kesällä Viipurissa ja joihin kirkollishallitus oli varannut 1200 markkaa apurahoiksi niille osallistuville lukkareille ja kirkkokuorojen johtajille (*Aamun Koitto* 18/1930, 142).⁵² Seuraavaksi vuoden 1930 kirkolliskokous teki kauaskantoisen päätöksen toimeenpanna joka toinen vuosi kolmiviikkoiset lukkarikurssit ja tukea niitä 3000 markalla kirkkokunnan yleisestä rahastosta.⁵³ Arkkipiispa Hermanista tuli koulutuksesta vastaavan toimikunnan puheenjohtaja. Muita jäseniä olivat pastori Aleksanteri Kasanski, pastori Simeon Okulov sekä diakoni Petr Akimov.⁵⁴

Ensimmäiseen koulutukseen Sortavalassa 21.6.–12.7.1932 osallistui yhdeksän kokenutta lukkaria, yksi pappiseminaarilainen sekä kaksi lukkareiksi pyrkivää, joista toinen oli naispuolinen. Kurssin päättyessä todettiin miltei kaikkien osallistujien olleen ”vailla musikaalista sivistystä”, minkä takia esimerkiksi musiikin teorian osalta opittu oli jäänyt pintapuoliseksi.⁵⁵ Lukkarikurssin ongelma oli myös taloudellinen: kirkkokunnan osoittama rahallinen tuki todettiin lähtökohtaisesti liian niukaksi kannustamaan vähävaraisten seurakuntien lukkareita mukaan (*Suomen kreikkalaiskatolinen kirkkokunta 1935*, 52–53).

Kirkkolaulun saralla esitettyjen ja toimeenpantujen muutosten voi kuitenkin katsoa vaikuttaneen lukkareiden ammattikuntaan kirkkolaulupäiviä seuranneina vuosina. Kuten rovasti Nikolai Ortamo totesi vuoden 1932 papiston veljeskokouksessa käydyssä keskustelussa, ”lukkari oli aikaisemmin vain papin käskyläinen, renki, miten hän luki tai lauloi, siihen ei kiinnitetty huomiota. [...] Nyt on muutos tapahtunut, eikä nyt ole enää montakaan sellaista lukkaria, joka ei koettaisi kirkkolaulua viedä eteenpäin” (Pöytäkirja veljeskokouksesta 14.–17.6.1932).⁵⁶ Kirkkolauluun kohdistunut huomio synnytti odotuksen ammattitaitoisesta lukkarista, joka vastaisi itsenäisesti seurakunnan musiikkielämästä. Yhtenä osoituksena tästä oli arkkipiispa Hermanin päätös vaatia seurakunnan vuosittaisen raportoinnin yhteydessä lukkareilta omat, erilliset vuosikertomukset kirkkolaulun eteen tehdystä työstä sekä ”selostus, mitä sanotun työn kautta

⁵¹ Ks. lukkari Sergei Michailovia koskeva kirjeenvaihto. SOKHA F 508 Fc 2.

⁵² Nykyrahassa noin 372 euroa.

⁵³ Vastaa nykyrahassa noin 930 euroa.

⁵⁴ Ote Kirkollishallituksen täysistunnon pöytäkirjasta 28.10.1930. SOKHA F 490 Fc 2.

⁵⁵ Lukkarikurssin komitean ja opettajien kokouksen pöytäkirja 11.7.1932. SOKHA F 490 Fc 2.

⁵⁶ SOAKA F 23 Fb 2.

on saavutettu”. Kiertokirjeessään nro 666 (29.10.1931) Herman esitti yhteensä 31 kysymystä, jotka jakaantuivat kolmeen kategoriaan: kuorolaulu, yhteislaulu kirkossa ja yhteislaulu seurakunnassa.⁵⁷ Kysymykset rakentuivat pitkälti niiden kiertokyselyiden pohjalle, joilla ensimmäisten laulupäivien valmistelu oli käynnistetty. Ammatti-identiteettiä pohdittiin myös lukkarien itsensä keskuudessa. Osoituksena tästä voi pitää Suomen Kreikkalaiskatolisten Lukkarien Liittoa, joka perustettiin ensimmäisen lukkarikurssin yhteydessä 7.7.1932 yhdyssiteeksi lukkarien välillä ja valvomaan heidän etujaan (Hirvonen 1992, 22–32).

Laulupäivät 1929 suomenkielisen kirkkolaulun taitekohtana

Suomen kielen vakiinnuttaminen suomalaisenemmistöisissä seurakunnissa jumalanpalveluskieleksi 26.11.1918 annetun asetuksen perusteella oli muutos, jonka seurauksena monissa seurakunnissa kirkkolaulutoiminta piti käynnistää lähes alusta. Muutamassa ennestään suomenkielisessä seurakunnassa ei kuoro-toimintaa ollut muutenkaan kehitetty, mihin syynä olivat yleisimmin kanttorien vähäiset musiikilliset valmiudet. Suomenkielistä laulumateriaalia oli kyllä ollut saatavilla jo muutaman vuosikymmenen ajan, ja sitä oli myös syntynyt itsenäisten sovittajien ja säveltäjien tuotantona.

Arkkipiispa Hermanin marraskuussa 1928 esittämä ajatus ortodoksisten laulupäivien järjestämisestä oli seuraus hänen havaitsemastaan laulun heikosta tilasta Karjalan hiippakunnan seurakunnissa. Taustatekijöinä aloitteelle voi pitää myös hänen aiempia kokemuksiaan laulujuhlien Virossa, kuten myös hänen osallistumisestaan Sortavalan laulujuhlille vuonna 1926 sekä tietoisuuttaan vuoden 1927 valtakunnallisista luterilaisista kirkkolaulupäivistä, vaikkei hän todennäköisesti itse niihin osallistunutkaan.

Vaikka ensimmäiset kirkkolaulupäivät olivat kestoltaan sekä ohjelman ja lauluohjelmiston suhteen laajuudeltaan verrattain suppeat, niiden merkitys kirkon musiikkitoiminnalle tapahtumaa seuranneina vuosina oli suuri. Laulupäivien valmistelussa koottiin kahden kiertokirjeen avulla kirkkokunnan kuoroista ensimmäinen yksityiskohtainen selvitys. Sen perusteella syntyi realistinen kuva tilanteesta seurakuntakentällä. Tämän seurauksena muun muassa lukkarien toimintaa alettiin seurata entistä tarkemmin. Arkkipiispa vastaanotti ensimmäiset lukkarien kirjoittamat vuosikertomukset vuonna 1932.⁵⁸ Laulupäivien valmisteluihin kuuluneesta kuorojen ohjelmiston kartoittamisesta oli puolestaan hyötyä esimerkiksi julkaisu-toimintaa suunnitellessa. Laulukirjoja toimittamaan perustettiinkin vuonna 1930 erityinen kirkon suomenos- ja toimituskomitean alainen nuottikomitea.⁵⁹

⁵⁷ SOAKA F 21 Fb 4.

⁵⁸ SOAKA F 23 Fb 4. Seurakunnan musiikkitoiminnasta raportointi kuuluu edelleen kanttorin vuosittaisiin velvollisuuksiin.

⁵⁹ Nuottikomitean toiminta sulautui sodan jälkeen Ortodoksisen kirjallisuuden julkaisuneuvostoon, jonka vastuulle tuli ortodoksisten jumalanpalveluskirjojen tuotanto.

Laulunharrastajien kokouksessa 30.6.1929 muotoillut ponnet välitettiin seurakuntiin kirkollishallituksen virallisina aloitteina. Tuloksellisimpina voi pitää esityksiä lukkarien lisäkoulutuksesta. Ne johtivat musiikkiopintoihin suunnattujen apurahojen jakamiseen vuodesta 1930 alkaen sekä lukkarikurssien, alkuun yksinkertaistenkin, käynnistämiseen kesällä 1932.⁶⁰ Ensimmäisellä lukkarikurssilla sai alkunsa ortodoksisten kanttorien edunvalvontaan ja yhteydenpitoon keskittyvä Lukkarien (nykyään Ortodoksisten Kanttorien) Liitto.

Ensimmäiset kirkkolaulupäivät näyttäytyvät arkistolähteiden valossa taitekohtana suomenkielisen kirkkolaulun kehityksessä. Paljolti jäsentymättömässä tilassa ollut musiikkitoiminta sai laulupäivien ja niiden seurauksena käynnistettyjen kehitystoimien avulla selkeitä suuntaviivoja. Itse kirkkolaulupäivät vakiintuivat Suomen ortodoksisen kirkon kanttoreita ja kuorolaisia yhdistäviksi tapahumiksi.

Lähteet

Painamattomat arkistolähteet

Suomen ortodoksisen arkkipiispan kanslian arkisto, Kuopio (SOAKA)

Fb 2 Papiston kokoukset F 19 (1929), F 23 (1932)

Fb 4 Kirkkolaulu F 19 (1929), F 20 (1930), F 21 (1931)

Suomen ortodoksisen kirkollishallituksen arkisto, Kuopio (SOKHA)

Fc 2 Jumalanpalvelusten ja sakramenttien toimittaminen F 490 (1932), F 508 (1934)

Ortodoksinen kirkkomuseo RIISA, Kuopio (OKM)

Valokuva-arkisto

Painetut arkistolähteet

Sanoma- ja aikakauslehdet

Aamun Koitto 1928–1933

Karjala nro 321, 25.11.1928.

Matrikelit, kalenterit ja säädökset

Kreikkalaiskatolisen kirkon kalenteri 1929. 1928. Helsinki: Weilin & Göös.

Suomen kreikkalaiskatolinen kirkkokunta vuosina 1930–1933. 1935. Sortavala.

Suomen ortodoksinen arkkipiispakunta. Kokoelma voimassaolevia säännöksiä Suomen ortodoksisesta arkkipiispakunnasta. 1935. Toim. N. Valmo. Helsinki.

Suomen ortodoksinen pappiseminaari 1918–1978. 1978. Toim. Petri Piironen. Joensuu: Suomen ortodoksisen pappiseminaarin oppilasyhdistys.

⁶⁰ Koulutus jatkui jokseenkin epäsäännöllisenä, kunnes vuodesta 1957 alkaen kanttorikurssit vakiintuivat Kuopion ortodoksisen pappiseminaarin yhteyteen kaksivuotisiksi koulutuksiksi. Vuodesta 1988 alkaen ortodoksisen kirkon kanttorit on koulutettu Itä-Suomen yliopistossa Joensuussa, jossa kirkkomusiikki on yksi ortodoksisen teologian suuntautumisvaihtoehdoista.

Nuotit

- Hautausoimitus neliäänisesti*. 1913. Jyväskylä: Pyhä Synodi.
Kirkkoveisuja rukoushetkessä ja avioliittoon vihkimisessä. 1909. Jyväskylä: PSHV.
Liturgia neliäänisesti. 1913. Jyväskylä: Pyhä Synodi.
Liturgian valikoituja sävellyksiä I. 1932. Jyväskylä: STK.
Pyhän isämme Johannes Krysostomon liturgia. 1894. Pietari: Pyhä Synodi.
Öinen juhlapalvelus eli vigiilit I–II. 1899, 1905. Jyväskylä: Pyhä Synodi.
Öinen juhlapalvelus eli vigiilit. 1922. Jyväskylä: STK.
Valikoima kotimaisia ortodoksisia kirkkosävellyksiä. 1952. Kuopio.

Muu kirjallisuus

- Björn, Ismo. 2006. *Ilomantsin historia*. Keuruu: Otava.
- Frilander, Timo. 1997. "Ajanlaskukysymys ja Suomen kansallistuva ortodoksinen kirkko 1923–1927." *Ortodoksia* 44: 80–103.
- Harri, Jopi. 2013. "Suomen ortodoksisen kirkon vakiintuneen sävelmärepertuaarin tausta." *Ortodoksia* 52: 22–52.
- Herman, piispa. 1925. "Kirkkolaulu Virossa." *Aamun Koitto* 23–24: 226–228.
- Herman, arkipiispa. 1930. "Kirkkokuorolaulu Karjalan hiippakunnassa ennen ensimmäisiä kirkkolaulupäiviä v. 1929." *Aamun Koitto* 5: 34–36.
- Hirvonen, Pekka. 1992. *Lukkarien Liitosta Kanttorien Liittoon*. Pieksämäki: Ortodoksisen Kanttorien Liitto ry.
- Hämynen, Tapio. 1995. *Suomalaistajat, venäläistäjät ja rajakarjalaiset: Kirkko- ja koulukysymys Raja-Karjalassa 1900–1923*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Junkkari, Olli. 1997. *Laulun laaja kotimaa. Kuoro- ja musiikkitoimintaa luovutetussa Karjalassa*. [Joensuu:] Karjalaisen kulttuurin edistämisseätiö.
- Kemppi, Hanna. 2016. *Kielletty kupoli, avattu alttari: Venäläisyyden häivyttäminen Suomen ortodoksisesta kirkkoarkkitehtuurista 1912–1939*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Kilpeläinen, Hannu. 2000. *Valamo – karjalaisten luostari? Luostarin ja yhteiskunnan interaktio maailmansotien välisenä aikana*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Koukkunen, Heikki. 1982. *Tuiskua ja tyventä: Suomen ortodoksinen kirkko 1918–1978*. Heinävesi: Valamon luostari.
- Merras, Olavi. 1985. *Pyhittäjäisien perintö*. Joensuu: PSHV.
- Nieminen, Uki. 1928. "Hympölän piispanhovissa." *Suomen Kuvalehti* 38: 1568–1569.
- Nokelainen, Mika. 2010. *Vähemmistövaltiokirkon synty: Ortodoksisen kirkkokunnan ja valtion suhteiden muotoutuminen Suomessa 1917–1922*. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura.
- Pajamo, Reijo. 2015. *Laulun tenhoisa taika*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Patrikainen, Riikka. 2006. *Tavoitteena laulava seurakunta. Viktor Hentunen kuorolaulun ja yhteislaulun kehittäjänä 1919–1969*. Joensuun yliopisto, kirkkomusiikin pro gradu -tutkielma (painamaton).
- Purmonen, Veikko. 1986. *Arkipiispa Hermanin elämä: ortodoksisen kirkon vaiheita Virossa ja Suomessa*. Kuopio: Ortodoksisen pappien liitto.
- Rajamo, Mikael. 1961. "Lauluin kiitä Jumalaa." *Aamun Koitto* 27–28: 289–290.
- Rantanen, Saijaleena. 2013. "Laulu- ja soittojuhlat suomalaisen kansakunnan rakentajina 1800-luvun lopulla." *Musiikki* 43 (3–4): 61–84.
- Rimpiläinen, Olavi. 1976. "Kronikka Joensuun seudun ortodoksisesta jumalanpalveluselämästä 1850–1950." *Ortodoksia* 25: 83–93.
- Smeds, Kerstin ja Timo Mäkinen. 1984. *Kaiu, kaiu lauluni. Laulu- ja soittojuhlien historia*. Helsinki: Otava.

- S-w, A. [Sadovnikov, Aleksander]. 1906. "Suomenkielinen jumalanpalvelus kreikk.-kato-
lisissa seurakunnissa." *Aamun Koitto* 1: 9–11.
- Takala-Roszczenko, Maria. 2017. "The Nationalization of Liturgy in the Orthodox Church
of Finland in the 1920s–30s." *Review of Ecumenical Studies Sibiu* 9 (2): 154–172.
- Takala-Roszczenko, Maria. 2018. "Kirkkokunnan itsenäisyysjuhla vuonna 1928 Suomen
ortodoksisen kirkon kansallistamisen kontekstissa." *Teologinen Aikakauskirja* 123 (5):
387–401.
- Takala-Roszczenko, Maria. 2019. "The Cantor in the Orthodox Church of Finland in the
1900s–30s: Competence and Expectations." Teoksessa *Liturgy and Music. Proceedings of the Seventh International Conference on Orthodox Church Music, University of Eastern Finland, Joensuu, Finland, 6–11 June 2017*, toim. Ivan Moody & Maria Takala-Roszczenko, 231–242. Joensuu: The International Society for Orthodox Church Music.

TT, FM Maria Takala-Roszczenko (maria.takala@uef.fi) toimii kirkkomusiikin professorin tehtäviä hoitavana yliopistotutkijana (tenure track) teologian osastolla Itä-Suomen yliopistossa Joensuussa.

The Sacred Song Festival at Valaam Monastery (1929) and the Development of Finnish Orthodox Church Music

This article focuses on the organization of the first Finnish Orthodox sacred song festival at the Valaam Monastery in 1929, and the processes of development that it initiated. The author bases her findings on previously unexplored archival sources. The article relates to the nationalization of the Finnish Orthodox Church in the interwar period by means of exploring how the adoption of Finnish as the liturgical language, instead of the old Church Slavonic, brought about changes on the level of daily worship and musical activities in the Orthodox parishes.

The sacred music festival brought together some 200 singers and a large audience from the Finnish-speaking Orthodox parishes of the Karelian Diocese. The programme included rehearsals, excursions, and worship, during which the participants constituted one choir. The festival concluded with a formal meeting of amateur and choir singers at the invitation of the Archbishop. The meeting issued sixteen initiatives which focused on the status, funding, and the professional training of the cantors, and the measures to be taken in order to promote congregational singing in the Orthodox parishes. Together with the detailed information about church choirs, collected by the organizers in preparation of the festival, the initiatives of the singers' meeting provided guidelines for future action. During the 1930s, many of these initiatives bore fruit. Three subsequent church music festivals were organized (1930, 1933, 1936), the Finnish Orthodox Church founded a publishing committee for liturgical music (1930), professional training courses for cantors were launched (1932), and the status of the cantor improved in several ways.